

KRASLICE VE SBÍRKÁCH SLOVÁCKÉHO MUZEA V UHERSKÉM HRADIŠTI

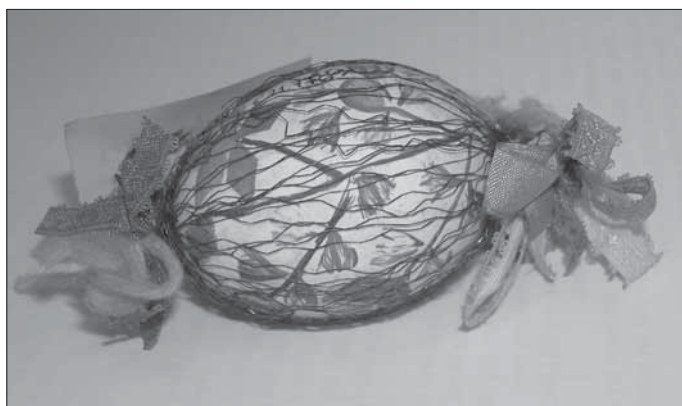
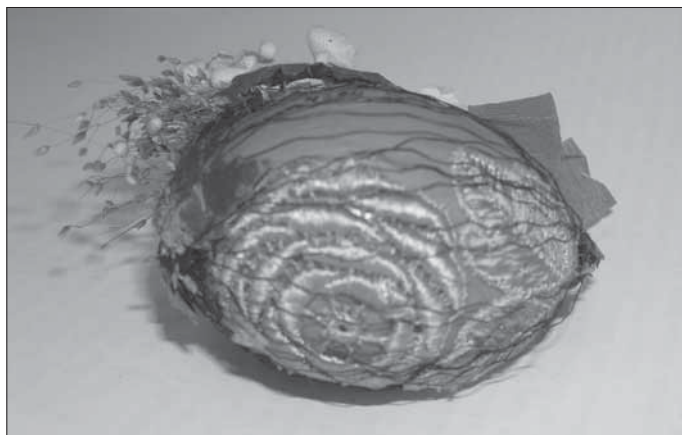
Romana Habartová, Slovácké muzeum, Uherské Hradiště

Zájem o kraslice můžeme sledovat od druhé poloviny 19. století. Reprezentativní soubory byly obdivované už na Všeobecné jubilejní výstavě v Praze v roce 1891 a především na Národopisné výstavě československé v roce 1895 a staly se dokladem starých i nových přístupů a technik zdobení vajíček na celém našem území.

Ve Slováckém muzeu v Uherském Hradišti, které zahájilo svou sběratelskou činnost téměř před sto lety, se kraslice staly součástí fondu až ve 40. letech 20. století. Zájem o ně, iniciování sběrů, soutěží, výzkumu a studia je spojen se jménem prof. Antonína Václavíka, který nastoupil do Slováckého muzea 1. dubna 1940. Jeho základním úkolem bylo vybudovat regionální muzeum na základě vědeckého zpracování muzejního fondu a navázat styky pro akce sběratelské a výzkumné. Prvním jeho významným počinem byla rozsáhlá dotazníková akce zaměřená na výroční obyčeje a kraslice. Dotazníky s hlavičkou *Slovácké muzeum v Uher. Hradišti. Referent kult. rady pro národopis země Moravy. Soupis a výstava velikonocních kraslic spojené s vědeckým výzkumem*, byly jeho prostřednictvím rozeslány školám, farám, osvětovým komisím a dalším institucím v celé zemi. Dotazníky obsahovaly vysvětlující úvodní text: *Země moravská slynula od nepaměti významným bohatstvím lidové kultury, ale to nejen kvantitativně a kvalitativně, ale mnohonásobnou různorodostí a starožitností. Přes toto, kdysi jedinečné bohatství žádné z žádných našich muzeí ani početně, ani obsahově a dokonce ne až s hlediska geografického rozložení nepodává úplného obrazu, napomáhajícího k vědeckým závěrům o kterékoliv části lidové kultury. Po vzoru Velkoněmecké Říše i jiných velkých států obracíme se na Vás s upřímnou žádostí, abyste nám dnes, alespoň v zdánlivě nejnepatrnějším oboru napomohli sesbírat celomoravský materiál, osvětlující částečně smysl lidových obyčejů, částečně pojem lidové výtvarnosti. Prosíme o spolehlivé, ověřené a přesné informace, získané od nejstarších, věrohodných pamětníků, poněvadž jinak by neměly významu. Snažte se přátelsky a takticky proniknouti k podstatě problému. Informace možno získati i pomocí školních dětí tak, že tohoto dotazníku vhodně použijete jako vyučovací součásti a výsledky budete konfrontovali s výpověďmi starých pamětníků. Získané odpovědi pište pouze po jedné straně, a to tak, že v záhlaví uvedete obec, poštu a okres a typ dotyčné školy, jméno vyplňujícího, dále pak na příklad: Odpovědi získány pomocí dětí, třídy a od pamětníků (uvedou se jména a stáří). Při všech otázkách ptejte se především na to nejstarší. Pojmenování zvyků, předmětů, vzorů, uvádějte přesně v nářečí. Kdo znají dobře místní nářečí, nechtě laskavě píší v nářečí i případné jádrné odpovědi. Dotazník obsahoval zvykoslovnou a technickou část a závěrečnou prosbu: ...snažte se zajistiti v každé obci po 10 kraslicích, ať malovaných prostě či bohatě. Často jednoduchý vzor napoví a osvětlí více. Z uvedeného počtu ať jest devět kusů zdobeno věrně po starém způsobu, desáté ať ukáže soudobý vkus...I Vy budete potěšeni námi rozvinutou akcí, jejíž výsledky Vás brzy přesvědčí, jak prastarou, výtvarnou i mravní řečí mluví tento zdánlivě bezvýznamný předmět.... Získaný rozsáhlý materiál se stal stěžejním podkladem pro vydání monografie *Výroční obyčeje a lidové umění*. Většina zde publikovaných kraslic dodnes tvoří fond muzea. V první polovině 40. let tak bylo zapsáno na jeden a půl tisíce kraslic, které přicházely do muzea podle uvedených propozic jako dary správy škol z celé Moravy. Na rozšiřování uherskohradištské sbírky kraslic mělo významný podíl *Slovácké lidové umění moravské*, známé pod zkratkou SLUM, které vzniklo v roce 1939 jako družstvo pro lidovou uměleckou výrobu a podomáckou práci. Snahou družstva bylo vynaložit co největší úsilí pro získání zájemců o zhotovování kraslic, které by zajistily obchodní snažení družstva. Předsedou byl zvolen Jaroslav Orel, který úzce spolupracoval*

s A. Václavíkem a posléze také on sám zúročil svou práci v drobné publikaci *O kraslicích*, vydané Slováckým muzeem ve spolupráci s ÚLUV v Praze v roce 1972. Jméno Jaroslava Orla figuruje u stovky kraslic, pořizovaných do fondu Slováckého muzea v roce 1944. Význam pro rozšíření muzejní sbírky kraslic měla už první soutěž SLUM, která se uskutečnila v jednom z nejvýznamnějších center krasličářské tvorby na Uherskohradištsku, v Ostrožské Nové Vsi, ve dnech 23.–24. ledna 1941, za velkého úsilí Rozky Falešníkové. Ve 40. letech se na sběru kraslic především z oblasti Polešovicka podílel také známý učitel a nadšenec Antonín Zelnitius. Svě místo mají ve sbírce kraslice darované školami, kraslice ze soutěže *O nejkrásnější kraslici na Moravě*, uspořádané v roce 1943, z celostátní soutěže *O nejkrásnější moravskou kraslici*, kterou pořádalo ÚLUV v roce 1959. Každá soutěž přinesla do sbírky kraslic i nové přístupy v jejich zdobení, neboť se malérečky vždy snažily vložit do vlastní tvorby nové prvky. Vedení SLUMU podporovalo A. Václavíka, který rozsáhlým sběrem téměř tisícovky kraslic přispěl k vytvoření unikátní kraslicové sbírky. Na straně 190 přírůstkové knihy II. oddělení národopisu A. Václavík píše, že *akcí dotazníkovou nebyly získány jen kraslice z let 1940–41, ale i kraslice staré až 20–30 let. Žel neopatrností správy muzea byly mnohé poškozeny a na 300 kusů přišlo jich úplně nazmar*. Při podrobném studiu souboru kraslic Slováckého muzea a zápisů v přírůstkové knize bylo zjištěno, že řada kraslic byla zhotovena už na přelomu 19. a na začátku 20. století a dostávaly se do sbírek právě díky rozsáhlé dotazníkové a sběrové akci. Významně rozšířily sbírku kraslice získané sběrem v roce 1968 pro připravovanou stálou národopisnou expozici *Slovácko*. Fond byl dále rozšířen významnou kolekcí ze soutěže *O nejkrásnější kraslici roku 1970*, která doplnila fond o další stovky kusů a v roce 1972 stejnojmennou soutěží, kterou opět pořádalo ÚLUV v Uherském Hradišti. V roce 1973 tak bylo do přírůstkové knihy VIII zapsáno dalších 161 kraslic jako doposud nezpracovaný starý fond a jako výsledky soutěže 1970. Účastnicemi byly již známé malérečky z celého kraje. Mezi nejvýraznější a nejmíce zastoupené lokality patří Ostrožská Nová Ves, Vnorovy, Dolní Němčí, Nivnice, Polešovice, Borkovany, Ratíškovice, Svatobořice-Mistřín, Sobůlky, Archlebov a mezi vyhlášené krasličářky se už tehdy zařadily např. Josefa Bělovská z Polešovic s precizně gravírovanými kraslicemi, Hermína Otépková ze Starého Města s kraslicemi polepovanými jezerní sítinou, Alžběta Štípská z Lipova, Marie Kočišová, Anastázie Pavková, Marie Macháčková, Marie Hadačová z Vnorov, Antonie Zalubilová, Anežka Škrabáňová, Anna Loučná z Ostrožské Nové Vsi s batikovanými kraslicemi, Marie Šrámková z Uh. Ostrohu, Marie Kynclová z Borkovan s gravírováním, Josef Zicha z Drnovic, Anna Jančalková z Hrušek, krasličářky z Dubňan, Ratíškovic. Ucelenou část představuje soubor kraslic z Valašska – Velké Bystrice, Valašské Polanky, Rožnovska, ale i z Přerovska, Litovelska, Třebíčska, Brněnska, Českokrumlovska, Jindřichohradecka, Prahy i Domažlicka. Družstvo, které vybudovalo vynikající organizační základnu a skvělé podmínky pro vlastní výrobu a distribuci s kvalifikovanou odbornou péčí a dohledem, zajišťovalo funkční a estetická hlediska tradičních předmětů. Také kraslice byly zařazeny k sortimentu, jehož výkup ÚLUV organizovalo, zajišťovalo, dokumentovalo jednotlivé techniky zhotovování a výzdoby v terénu a vytvořilo dokonalý archiv. V roce 1978 se uskutečnila další v řadě soutěží: *O nejkrásnější kraslici roku 1978*, která se stala na dlouhou dobu poslední. V následujících letech se kraslice do fondu etnografického oddělení dostávaly díky darům jednotlivých maléreček, které pracovaly pro ÚLUV a které během let získaly titul *Mistr lidové umělecké výroby* a od dalších tvůrkyň kraslic při dílčích výzkumech v terénu. V 80. letech 20. století se pořádání soutěží kraslic dětí a mládeže ujala *Asociace krasličárek v Čechách a na Moravě* se sídlem v Liboticích na Litoměřicku. Z iniciativy vedení Josefa Kubišty za Čechy a Ludmily Kočišové z Vnorov, *Mistryně lidové umělecké výroby* (1978) a nositelky titulu *Nositel tradice lidových řemesel* (2005) za moravskou část, se soutěže kraslic v kategorii mládeže uskutečňovaly střídavě v Čechách, na Moravě a na Slovensku. Morava měla své středisko ve Veselí nad Moravou, kde se soutěž uskutečnila v roce 1982, 1985 a 1987. Tyto soutěže však sbírku Slováckého muzea neobohatily. V roce 1994 poskytla šedesát šest kraslic do sbírky muzea Arnoštka Eberhardová ze své soukromé

sbírkou, které získávala v regionu, na Moravě i v Čechách v letech 1965 až 1990. Od konce osmdesátých let 20. století se stala častým jevem metodická pomoc etnografek a poskytnutí kraslic k presenčnímu studiu starých vzorů a ornamentiky na kraslicích. Po roce 1989 se dostalo ÚLUV do existenčních problémů, kvůli nimž byla činnost v závislosti na zrušení zákona o ÚLUV v roce 1996 definitivně ukončena. Slovácké muzeum svými populárními aktivitami, předváděním výroby tradiční rukodělné výroby a výukovými programy, zaměřenými na výrobu drobných tradičních předmětů, začalo systematicky mapovat od osmdesátých let výrobce na Slovácku, mezi nimi i krasličářskou tvorbu. V roce 1998 zajistilo muzeum odborně a organizačně ve spolupráci s Oblastní charitou v Uherském Hradišti za lektorské spoluúčasti nositelek titulu *Mistr lidové umělecké výroby* cyklus výukových kurzů. Uskutečnil se pololetní kurz zdobení kraslic pomocí rezerváží techniky – batikováním a leptání (kraslice ostrožské – *zelové, kostelové*) a zdobení kraslic technikou škrabanou – gravitováním. Kurzy se setkaly s velkým zájmem, který vyvrcholil nejen pokračováním další výuky, ale předně zhodnocením výtvarů frekventantek formou výstavy. Počátek nového tisíciletí a třicetiletá absence významnějšího doplnění muzejní sbírky o tuto část výtvarného projevu žen, ale i mužů, vedla etnografické oddělení k uspořádání krasličářské soutěže *O nejkrásnější kraslici přelomu tisíciletí 2000–2001*. Soutěže se zúčastnilo 160 tvůrců kraslic, nejen ze Slovácka. Největší zastoupení představovaly obce Vnorovy, Liděřovice, Uherské Hradiště, Vacenovice, Borkovany, Staré Město, Archlebov, Ořechov, Ostrožská Nová Ves, Veselí nad Moravou, Nivnice, Dolní Němčí, Kozojídky a řada dalších lokalit, z technik převládaly postupy batikování kraslic (*vnorovské, novoveské, dolněmčanské, valašské, slav-*

Kraslice zdobené textilní aplikací a síťováním, *dracouny*. Kobylí, 1. pol. 20. století.

kovské), kraslice zdobené gravírováním, vyškrabováním, kraslice polepované slámou, jezerní sítinou, kraslice reliéfní, zdobené pozitivním voskem, kraslice děrované, docílené leptem, vrtáním či pilováním, kombinováním s reliéfním voskem. Výstava upozornila i na méně pracné a méně vkusné kraslice zdobené pozitivní kresbou – tuší, anilínovými, temperovými, vodovými barvami, včetně nástřiků pomocí sprejů. K atraktivním se zařadily kraslice zdobené drátováním, jež naprosto nahradily kraslice odrátované dracouny. Sbíрка kraslic byla doplněna „moderními“ kraslicemi s kuriózními přístupy ke zdobení vyfouknutých nebo plných slepičích, husích, krůtích, křepelčích i pštrosích vajec. Do sbírek Slovákého muzea se dostaly kraslice zhotovené ze dřeva, provedené technikou taušírování, v kombinaci dřeva a vylévání mědí, mosazí, s šelakovou politurou, dřeva ořechu a olše, vyléváných cínem. Široké spektrum tradičně zdobených kraslic, vycházejících ze starých postupů, až ke kraslicím, zhotovených s větší či menší mírou vkusu, jsou také jedním z výsledků zrušení družstva ŮLUV, které zajišťovalo odborný dohled a kontakt s tvůrci v terénu, případně byl kontakt s nimi zajišťován spolupracovníky družstva a jím vyškolenými krasličářkami. Na vejcích se stále více uplatňuje bezbřehá nápaditost výrobkyň, často i bez použití vlastního vejce, např. háčkový, drhaný nebo pletený naškrobený korpus, proměna v imitaci jiných předmětů – jako hračka, figurka, hnízdo, kukačka pro kuřátko a další. Kraslice jsou vyráběny z keramiky, skla, vosku, papíru, zdobené kombinovanými technikami, olepováním textiliemi, papírem, drobnými plody – hrachem, čočkou, rýží, kroupami apod. Kraslice jsou zhotovovatelkami obšívané, obháčkováné nebo pletené. Slováké muzeum bylo na základě poslední soutěže v roce 2001 obohaceno o 600 kusů kraslic, z nich 370 se stalo součástí sbírky.

Kraslice a jejich barevnost

Sbíрка kraslic ve Slovákém muzeu umožnila na souboru 3 005 kraslic, z nichž nejstarší byly zhotoveny kolem roku 1890, sledovat vedle vývoje technik zdobení vajíček také jejich barevnost, neboť i barvení kraslic prodělávalo během let značné proměny. Vajíčka barvená jednou barvou, určená *pro dům a rodinu, příbuzné, pro kmocháčků*, se barvila v jedné barvě, nejčastěji v cibulové slupce, fryžulce nebo anilinem na červeno a byla určená k okamžité konzumaci, vždy v takovém počtu, aby *bylo pro každého jedno*. Na kraslicích lze vysledovat, co posloužilo k docílení žádaných barevných tónů. Ještě na začátku 20. století to byly především přírodniny – květy, listy a kořeny rostlin, kůra stromů, skořápky ořechů, cibule, mrkev a podobně. Barvy a odstíny na ploše vajíčka v minulosti vyjadřovaly určitou symboliku a ženy, které se zabývaly zdobením vajíček, byly i bylinářkami nebo porodními babkami. Znalý schopnosti rostlin, ovládaly nejen léčebné schopnosti a možnosti rostlin. Nejoblíbenější a nejrozšířenější barvou je červená, označovaná jako barva Velikonoc, mučení, smrti a vzkříšení Ježíše Krista. Symbolizovala barvu krve, ohně, života a očekávané ochranné moci. Červené kraslice předávaly energii a životní sílu. Mezi nejrozšířenější přírodní barviva, v nichž se vajíčka barvila na červeno, patřila *fryžulka*. Vznikala odvarem třísk brazilského fernambukového dřeva, dováženého od 19. století také k nám. K běžným starším přírodním barvivům se červeného odstínu docílilo přidáním octa do odvaru ze slupky červené cibule. Žlutá na kraslicích symbolizovala barvu slunce, úrody, zralých lánů a tím také bohatství. Barva na barvení vajec byla získávána vývarem kůry plané jabloně, vyluhováním šafránu v teplé vodě nebo v lihovině, vařením vajec v dřínovém květu. Odstín sírové žluté barvy získávaly ženy odvarem mladého osení. Nažloutlý tón dával odvar lipového květu a kmínu, bledě žlutou dal odvar z ovsa. Na tmavě žluto bylo možné vajíčka barvit odvarem z cibulových slupek. Měla zajistit povzbuzení ve vztahu, radost, ale symbolizovala také žárlivost. Prostřednictvím žlutých tónů působily kraslice na myšlení partnera a podporu sdílení stejných myšlenek, díky kterým se často protějšky setkaly a začaly komunikovat. Barva fialová a růžová patřily k mystickým barvám, symbolizovaly duchovno a srdečnost, růžová pak mohla být projevem vlídnosti, mírnosti, něhy a vyšších citů v lásce. Byla získávána rozpouštěním fialové a červené tužky. Významné místo mezi barvivy hlavně v technice *gravírování* si získal

anilinový fialový fuchsin, barvivo užívané ve farmacii. Krystalky fuchsinu se zeleno-bronzovým leskem, rozpustné ve vodě a v 95 % lihu se v krasličářské tvorbě užívají v krystalové i práškové podobě, v kombinaci s šelakem. Jejich zlatavý vzhled byl výrazem porozumění a moudrosti, kraslice navozovaly pocit bohatství, lesku a tepla. Zlaté kraslice byly považovány za drahocenné a žádoucí. Zelený odstín se dařil ženám zajistit vývarem z trávy, barvínku, petrželové natě, vařením v mladé jetelině, *věžďánu*. Vaření v mladém jarním osení umožnilo barvit vejce na bledězeleno. Zelené tóny představovaly přírodu, byly výrazem náklonnosti k obdarovanému, ale i soucitu, zelená kraslice mohla být přáním a příslibem dobré budoucí úrody, růstu a štěstí. Vyjadřovala barvu jarního osení a dobrý začátek všeho. Prostřednictvím zelené kraslice se posílalo uzdravení. Oranžový tón, barva životního elánu a energie, byla dosažena odvarem ze *stěřin*, odroelených lístků ze sena, ze švestkové a březové kůry, z březové kůry vařené s kůrou olšovou či dubovou. Oranžová kraslice měla provokovat a dát najevo štěstí. Hnědá vznikala delším vařením v tomto odvaru, mohla charakterizovat dárce nebo obdarovaného jako člověka důvěřivého a klidného, ale i smutného. Na hnědo ženy barvily vajíčka vařením v černé kávě nebo cikorce. Bílá znázorňovala barvu smrti nebo byla barvou dne a světla, symbolizovala čistotu a nejvyšší dokonalost. Modrá představovala barvu bolesti, ve vztahu k protějšku vyjadřovala opatrnost, rozvážnost nebo apelovala na nečinnost či lehkovážnost. Černá byla dosažena odvarem olšové kůry vařené se skalici zelenou, vařením dubové kůry se solí, octem a sazami, nebo když se přidal do šťávy z kvašeného zelí kousek silně zrezivělého železa, zbarvila se skořápka načerno. Jako základní mystická barva měla být výpovědí citů a tajemství, vyjadřovala barvu hlíny, zeminy, všeho, co ukrývá země nebo noční nebe. Přírodní barviva měla přirozenou hloubku tónu, byla nevtíravá a přítom účinná. Až na barvu černou byla vytlačena anilinovými chemickými barvami, které zajišťovaly výraznější vzhled. Z neznalosti a při nedokonalém zacházení nabývaly kraslice nového výrazu, častěji působily razantnějším dojmem, který narušoval tradiční kolorit. Během 20. století získala oblibu vodorozpustná mořidla na dřevo, tuše, barvy chemicky upravované, barvy potravinářské. Na konci 20. století si ženy začaly usnadňovat práci nástřikovými barvami ve sprejích, s leskem nebo matem. Oblíbená zůstává červená jako barva lásky, zelená jako barva probouzející se přírody, hnědá je barvou hlíny, modrá jako barva oblohy nebo Země a na barvení je nahlíženo z estetického zřetele. Nové firmy přinášejí především prášková barviva, díky kterým se daří docílit starobylých tónů.

Techniky na kraslicích v muzejní sbírce

Kraslice batikované. Batikování je považováno na slovanském území za nejstarší, a co do motiviky za nejbohatší. Jedná se o vykrývání vzoru na vejci voskem. Pro tuto starobylou rezervovací či rezervážní techniku byl přijat název indonéského původu, vyjadřující vzorování pomocí vosku, tedy batikování. Touto technikou jsou ve fondu Slováckého muzea zdobeny dva tisíce kraslic, které pocházejí z Uherskoostrozka a Veselska, obcí Ostrozská Nová Ves, Chylice, Kvasice, Uherský Ostroh, Zarazice, Vnorovy, Liděřovice, Veselí nad Moravou až po Blatnici pod Svatým Antonínkem. Pro taktó zdobená vejce je charakteristické vykrývání plochy vejce *stužkou*, dřívkem s užší či širší dutou trubičkou nebo různě ostrými kreslicími pomůckami, které se nahřívají a namáčejí do rozpáleného *otopeného* vosku ze včelích plátů. Tato technika je kombinovaná s následným namáčením vejce do dané barevné posloupnosti, barvy oranžové, červené, černé, vždy s postupným *bedněním*, vykrytím ploch na jednotlivých barvách. Závěrečná fáze spočívá v odstranění vosku nad plamenem, tzv. *otopováním*. Kraslice jsou zde ornamentálně složité, drobnokresebné. Ve fondu jsou zastoupeny kraslice Alžběty Bartysové (1825–1908), známé jako Běta Bartyška, která zviditelnila kraslicovou tvorbu v druhé polovině 19. století, stejně jako Marie Zajíčková (1867–1924), které podle učitelky Ludmily Dvořákové (1939), rozené Botkové, pravnučky Běty Bartyšky a vnučky Kateřiny Botkové *malovaly kraslice císaři Pánu nebo prezidentu Masarykovi*. Právě L. Dovářková z Uh. Hradiště se v současné době zdokonaluje v kurzu kraslic zdobených batikováním, jehož lektorkou je Marie Vlčková, roz. Lagová (1949), dcera malérky Jarmily Lagové (1926)

z Ostrožské Nové Vsi. I ona se podílela na vedení kurzů v Slováckém muzeu v roce 1991. Kraslice této oblasti prozrazují rukopis tvůrkyň. Vedle již zmíněných se ve fondu nacházejí kraslice Kateřiny Botkové, Marie Loučné (1845–1919), Marie Gavalové (1910–1994), Antonie Zalubilové (1893–1983), Marie Zajícové (1925). Soubor ostrožských kraslic vyniká technickou dokonalostí, často až virtuóznou ve zdrobňování motivů, zhušťování geometrických sítí. Precizní drobnokresebné dekory vykrystalizovaly k rozvinutí florálních kompozic do motivů *halúzkových*. Podle symboliky vzorů se ujala místní terminologie a pojmenování kraslic jako *kostelové stropové* (E 22.592) nebo *kostelové oknové* (E 22.556, E 22.674), *kostelové na Srdce Páně*, imitující kostelní vitráže, motivy na *kalich*, *monstranci*, tvořené drobnými barevnými ornamentálními plochami. Motiv je umocňován využíváním ornamentálních pruhů, *cest* nebo *vody*, které kraslice člení na menší plochy.

Druhým technicko-ornamentálním typem početně zastoupeným ve fondu muzea je **batikování kombinované s leptem**. Představují ho kraslice *zelové*, zdobené drobnokresebným ornamentem, který vytváří síť kosočtverců v barvě žluté *sirkové* a dalšími přístupujícími barvami jsou oranžová *mrkvo*vá a červená *rumělková*. Autorství je připisováno zmíněné Alžbětě Bartysové, unikátní kusy pocházejí z ruky Antonie Miklíkové (1898–1986). Od předchozího postupu se *zelové* kraslice v závěrečné fázi zdobení namáčejí do šťávy z kvašeného *kyselého zelí*, která nejmavší voskem nepokryté plochy vyleptá do bíla. *Zelové* kraslice jsou zdobeny iniciálami jmen dívek, které si kraslici objednaly, monogramem chlapce, kterému byl dar určen. Kraslice prý nejlíp dovedla také stařenka Machálková nebo Marie Machalíková (1900–1958). Ve sbírce jsou uloženy doklady kraslic, které maléřečky věnovaly kostelu nebo konkrétnímu duchovnímu správci. Jsou na nich uvedeny iniciály, jejich jména, symboly umučení Páně, kříže s rouškou, kohout, sloup, kleště s kladivem, hřeby, trnová koruna, dutky, žebřík, rouška s otiskem Kristovy tváře – *veraikon* (E 22.546, E 22.705). Kraslice jsou někdy v centrálním pruhu doplněny velikonočním textem: *PAN JEŽIŠ STAL ZMRTVÝCH*. Kraslice jako pozdrav a dárek k Velikonocím jsou umocňovaly nápisy: *Veselý dárek Velikonoční, Dáreček velikonoční, z Mor. Slovácka, Dárek malý, z lásky darovaný, Veselé velikonoce, Na*

Kraslice batikované, *zelové*, *halúzkové*, *kostelové oknové*, *stropové*, *na Srdce Páně*. Ostrožsko, 1. pol. 20. století.

památku 1909. Kraslice prozrazují i jména těch, komu byly určeny – *Václav Klimek, Antonín Pijáček, Antonín Cigánek, Milan Jordan, Velebný Pán Hanáček Josef* (E 23.245), *Důstojný pan Mons. Sauer, Alfons Sauer, Dr. Sauer, Prof A. Sauer*. Výčet jmen katolických duchovních správců, jimž byla na kraslicích věnována velká pozornost, nás vedl k zjištění, že P. František Mlčoch vykonával službu v této farnosti v letech 1879–1880, P. Antonín Cigánek v letech 1899–1908, P. Mořic Luska v letech 1909–1949. Kraslice se v tomto případě staly významným upomínkovým předmětem a památečním dárkem významným osobnostem z okruhu místních duchovních, sloužily jako dárek a upomínka k výročí jejich kněžství. V období Velikonoc patřily také k dárkům, jimiž byli kněží obdarováni svými věřícími: *Antonín Cigánek* (E 22.937, Ostrožská Nová Ves), *Mořic Luska* (E 22.922, Ostrožská Nová Ves).

Kraslice batikované, *zelové*, se jmény duchovních správců: *Antonín Pijáček, Antonín Cigánek, Alfons Sauer, Mořic Luska*, s velikonočním přáním *Dáreček velikonoční, Na památku*. Ostrožská Nová Ves, kolem roku 1900.

Batikované motivy jsou dokonale výtvarně rozvrženy na ploše kraslice s rostlinným ornamentálním secesním motivem s uváděním iniciál, celých jmen zmíněných osobností, přičemž jsou bravurně pojednány iniciály jména. K takovým osobnostem bezesporu patřil rovněž často zmiňovaný P. Alfons Sauer (1860, Kudlovice–1911), významný katolický kněz, pedagog a muzejník se zájmem o archeologii. V letech 1887–1911 vyučoval na uherskohradištském gymnáziu náboženství a další předměty; založil *Katechetský spolek pod ochranou sv. Cyrilla a Metoděje* a specializoval se na problematiku hledání cyrilometodějského Velehradu. Byl členem archeologické komise pro zkoumání Velehradu a pátrání po hrobu svatého Metoděje. Roku 1904 se zasloužil o otevření muzea na Velehradě. Na kraslicích ve sbírce Slováckého muzea se jeho jméno několikrát opakuje v řadě obměn: *Alfons Sauer* (E 22.884, Ostrožská Nová Ves), *Důstojný Pan A. mons. Sauer* (E 22.890, Ostrožská Nová Ves), *Dr. Sauer* (E 23.038, E 23.106), *Prof A Sauer* (E 22.981, E 23.489), *Důstojný Pán Alfons Sauer* (E 23.110). Nápis jsou často doplněny o symboly jara a života, např. slepičky (E 23.110). Právě tyto kraslice byly získány do sbírek muzea ve čtyřicátých letech, ale i tyto doklady vznikaly před rokem 1900.

Mezi kraslicemi tohoto zdobného okruhu a lokálního stylu najdeme vzpomínkové dárky na konkrétní významnou událost, s uvedením doplňujícího textu: *Výstava Slovácka 1937*. Jen ojediněle se objevují další texty, které mohly být pro protějšek dívky, která kraslici věnovala, upozorněním na její počestnost: *Poslušnost je pječná ctnost a ta trva na vječnost* (E 22.583). Na novoveských kraslicích se okrajově vyskytují jinak velmi rozšířená velikonoční přání: *Darované z lásky* (E 22.919, Ostrožsko), *Srdečně Přání* (E 22.942), *Na Památku 1909, Na památku* (E 28.487, E 28.488, E 23.493, E 29.265), *Dárek Velikonoční* (E 29.273).

V mnoha exemplářích se mezi novoveskými vyskytují kraslice s vyobrazením symbolů hospodaření, zemědělství, se znaky, podporujícími plodnost země. Zobrazovány jsou hrábě, symbol hospodárnosti, cepy s kosou v kombinaci s hráběmi (E 22.618), s hrabicí, srpem i kladivem, na druhé výduti s vidlemi, krbíkem, hráběmi a lopatou (E 22.638, E 22.674), případně i klíči (E 22.642), znakem moci, symbolu uzamčení protějšku před nástrahami zla, nebo s vyobrazením klíčů, kosy s hráběmi, cepy, ohřebly, klasy po celé ploše (E 22.964, E 23.091). Výtvarné zobrazování prastarých ohřebélek a klasů podle starých krasličárek představovalo magické působení na plodnost, úrodnost a zúročení vynakládaného úsilí. Často jsou uvedené předměty kladeny do kříže jako výraz obranného, ochranného a zapuzujícího významu, např. křížení hrábí a klíčů (E 21.841). Mezi nejobvyklejší patřily právě překřížené vidle, hrábě, kůly, kosy, které znamenaly stavění překážek proti zlu a škodlivým vlivům. Výtvarnou kompozicí zaujmou rovněž kraslice se stavbami, církevními i hospodářskými – kapličky, kostelíky, větráky, domky (E 22.667).

Za zmínku stojí i méně výrazné ostrožské kraslice se symboly plodů – s jablky, hruškami a hrníčky vyjadřující plodnost stromů, ale i v obecném chápání zajištění plodnosti (E 22.689, E 22.966, E 22.653). Ve sbírce jsou zastoupeny v tomto technickém provedení kraslice s velikonočními motivy beránka (E 22.838), s textem *Veselé Velikonoce*, který mohl být dárkem pro kmotřence, se zoomorfním vyobrazením např. bílým jelenem (E 22.659), slepicí sedící na vejcích (E 26.209). Působivá je kraslice narativního charakteru s vyobrazením domečku s komínem, z něhož se kouří, se zahrádkou, stromem, nad nímž září slunce a vznášejí se ptáčky (E 22.816) jako očekávání dobré budoucnosti.

Kraslice batikované, *halúzkové*, kraslice s motivem *na hada*. Ostrožská Nová Ves, Uherský Ostroh, 1. pol. 20. století.

Pozornost poutají i batikované kraslice, kolem nichž se vine nebo je spirálovitě obtáčí had (E 22.607, E 22.862, E 22.654). Hadi se často vyskytovali na kraslicích z Ostrožska snad také proto, že se více objevovali v písčité půdě a šterkovém podloží. Lidé se jich instinktivně báli, chránili se před nimi, ale vnímali je jako ochránce příbytků. Mohli snad v minulosti symbolizovat i vtělení domácích předků. Mezi znalci byl had označen jako mužský sexuální symbol, ale také jako strážce tajemství a všeho posvátného. Had je rovněž symbolem chytrosti, transformace a léčení. Až s biblí je vnímán jako pokušitel a svůdce hříchu.

Drobnokresebné precizní vyjádření neumožňovalo uplatňovat na novoveských kraslicích texty, tvůrčiny se jimi zabývaly okrajově. Zájem o kraslice z oblasti Uherskoostrožska a jejich produkci musel být už na přelomu 19. století značný, čemuž nasvědčuje početné zastoupení ve sbírkách muzeí.

Barevností se k nim přibližuje okruh kraslic veselských, které patří do stejného technicko-ornamentálního typu. Nejsou však už tolik výrazné jako ostrožské, ale představují rovněž typ regionálně vyhraněný. Do sbírek Slováckého muzea byly získány dotazníkovou akcí a sběrem ve čtyřicátých letech. Pokud se nebudeme více zabývat tradičními motivy *na osí hnízda, na osmičku, na lístečkové vršky, na výřez, na hadovičku, na kalich, kroměřížskou růžu* a další florálně pojaté motivy *květové, halúzkové*, je nepřehlédnutelná starobylá symbolika a výtvarná prostota kraslic z Uherského Ostrohu, Vnorov, Dolního Němcí, Ostrožské Lhoty, Vnorov, Zarazic i Louky, na nichž jsou zobrazeny pracovní nástroje a nářadí ze zemědělství a dalších řemesel, např. hrábě, vidle, kosáky, kosy, srpy, cepy, pluhy, ráda, ohřebla a kulaté lopaty *vějačky* k peci, stavěné a zobrazované v kříži, svastice, v geometrických polích (E 22.336, E 25.513, E 25.518, E 34.659, E 22.739, E 23.283, E 23.304). Byly na kraslicích výtvarně zjednodušeny a měly sloužit k ochraně a úspěchu v hospodářství, potažmo v životě, který byl s důvěrou očekáván (E 23.372, E 23.396, E 23.363). Adresnost dárku je jen zřídka slovně doprovázena: *Až mě bude dvacet let teprů budu chlapce chtět*. Výjimečně se na zelových kraslicích objevují texty, jimiž dívka obdarovaného mládence nabádá: *Jatelinka v lese, Bože rozpomeň se, jaké je to milování, když ně žádný nechce, Koho ráda mám tom vajíčko dám* (E 23.283), *Z věrné lásky kvete strom, do falešné uder hrom* (E 24.041). Působení kraslic je podtrženo texty, které prozrazují momentální náladu dívky a její zklamání: *Každému svěť lásku svojí, jenom nevěř studentovi, ten je tak, jak ten pták, pomiluje nechá tak* (E 22.798). Kralice z Veselska jsou ojediněle doplněny datací *Rok 1940* ve vavřínovém věnci (23.360) nebo slovy *Dárek* (E 23.302), *Na památku* (E 23.409), *Z lásky* (E 23.364).

Obdivuhodná představivost tvůrců a jejich precizní výtvarné provedení, cit pro barevné sladění a kompoziční záměr působivěji zaznívá více na větší ploše vajec husích a kačeních, kde se vedle uvedených námětů objevují i zoomorfní motivy a postavy lidí, např. bílý kůň (E 24.048), krojovaný mladý pár (E 24.041), *Omladina z Kunovic* (E 23.573), ptáci, holubice v páru ve významu poselství, symbolu lásky. Postavy lidí, často v kruhu po obvodu výduti, blíženci, laskající se páry vyjadřovaly náklonnost a umocnění síly a vazby mezi pohlavími. K prastarým tradičním motivům novoveských, veselských i hornáckých kraslic řadí staré krasličářky vajíčka zdobená jednoduchými motivy *s točenicemi, spirálkami a stylizovanými postavami žen a cupatými kvítky* (E 25.519, E 23.594), jejichž výtvarné působení mělo promluvit k obdarovanému a upozornit, *že nazrál čas*, a pobídnout jej k řešení vztahu. Působivé jsou vnorovské kraslice, na nichž se uplatňují drobné stavby, holubník s holubkem a cukruškou (E 23.508), kostelík se stromy a zářícím sluncem (E 23.565). Zastoupené je výtvarné vyjádření přicházejícího jara, probouzející se přírody a času lásky: *zajíci, kuřata, stůl s kyticí jív, mazancem apod.* (E 23.440).

Batikované kraslice z okolí Hluku ustrnuly v okruhu florálním jako *halúzkové*. Mezi rostlinkami převládají drobné kytičky z violek, konvalinek, prvosenek, sedmikrásek a řady liliovitých rostlin, vegetačních prvků podporujících růst. Např. violky, známé jako lidové léčivo při dýchacích problémech, revmatismu nebo močových problémech, měly prý prostřednictvím vyobrazení na kraslici ovlivnit protějšek. Stejně rozšířená a často na vejci znázorňovaná je konvalinka, známá v lidovém léčitelství jako omamná a jedovatá rostlina.

Podobně jako předchozí údajně sloužila k posílení srdeční činnosti. Kraslice zdobené těmito bylinkami prý mohly v přeneseném smyslu *omámit, ovlivnit protějšek nebo zasáhnout jeho srdce*. Kraslice z Hluku jsou bohatě doprovázené texty, které rozšiřují svou sdělnost: *Až já budu v hrobě hnit a ty kolem mě chodit, polož na můj hrobeček pomněnkový věneček* (E 23.652), znázornění kytičky z pomněnek lučních mělo dát chlapci zapomenout na lásku děvčete, *Fialko v lese, Bože rozpomeň se, na falešné mylování neďvej se* (E 23.649) s konvalinkami v džbánku, postesk v duchu: *Otcův dům, ach to je ráj* (E 23.693) se zobrazením domku a stromku v zahrádce, nebo prosba: *Dej mi srdce své, dostaneš svět, daruj mi políbek, vrátím ti ho zpět* (E 23.688). Text se zabarvením pochybnosti: *Láska srdce mého není pro každého* (E 23.669), *V našem sadě roste růže, také vonná lilie, mé oko tě rádo vidí a srdce tě miluje* (E 23.676) či vyjádření věrnosti a stálosti ve vztahu: *Toto vajíčko je malé ale ze srdca a lásky dané* (E 23.667).

Na Hornácku věnovala pozornost kraslicím Vlasta Havelková, která se snažila učinit rozbor ornamentu po formální stránce bez přihlídnutí k významu ornamentálních prvků a k jejich lidovým názvům, Madlenka Vanklová a Josef Klvaňa se zabývali charakteristikou kraslic z přelomu 19. a 20. století. Kraslice z Hornácka jsou na první pohled čitelné svými znaky. Starší doklady z konce 19. století si zachovaly dlouho svůj původní ráz, techniku batikování, strohost v motivice a zvláštní barevnost. Hornácké kraslice ve sbírce nepředstavují nejstarší kusy a ve srovnání se soubory kraslic z jiných subregionů nepatří k početným. Technika hornáckých kraslic se nijak nevymyká žádným specifikem, nositelem místních zvláštností jsou motivika a ornamentika. Josef Klvaňa usuzoval, že ornament hornáckých kraslic je výšivkový (MS I, str. 204, MS II, str. 559, J. Klvaňa ČL 5, str. 430, ČL 17, str. 243). Na kraslicích skutečně nacházíme řadu podobných prvků, variant a kombinací motivů a lze říci, že se ornamentika na kraslicích vyvíjela v těsné souvislosti s ornamentem názedních maleb a výšivek, přičemž celkový charakter odpovídal vývojové fázi ornamentu uplatněného v dalších výtvarných projevech. Antonín Václavík podrobuje ornamentiku kraslic z Hornácka důkladnému rozboru s poukázáním na fakt, že vědomí původního významu ornamentálních prvků v paměti lidu již nežije a rovněž původní názvy těchto prvků byly zapomenuty. Prvky zdobené kraslic byly mechanicky přebírány a uchovávány působením tradice (Ant. Václavík, 223). Výtvarné ztvárnění bylo závislé na fixaci významu jednotlivých prvků. S jejich zapomináním se měnil i vzhled kraslic, čímž docházelo k jejich postupné deformaci a uplatňování jen některých motivů, které se staly pro krasličářky dobře zapamatovatelné (Jeřábek, Holý, Frolec, *Hornácko*, str. 39). Mladší vrstvu představují kraslice leptané *šajvostrem, lučavkou*, zastoupeny jsou už i kraslice gravírované, škrabané břitvou a nejmladší vrstvu představují kraslice zdobené pozitivní kresbou. Přestože byla v druhé polovině 20. století původní technika převrstvena, batikování nezaniklo. V současné době je rozvíjeno díky malářečkám kolem Ludmily Kočíšové z Vnorov, *mistryně lidové umělecké výroby* (1978), oceněné titulem *Nositel tradice lidových řemesel* (2005), organizátorky a funkcionářky Asociace krasličářek v České republice. Ovládá staré postupy barvení kraslic, seznámila se s prací starých krasličářek, vyučuje řadu technik zdobení kraslic, rozšiřuje si znalosti studiem písemných materiálů i sbírkových fondů v muzeích, kde tuto práci pravidelně prezentuje. Díky ní se do sbírky muzea dostaly v roce 2001 kraslice s obnovenými vzory z okolí Velké nad Veličkou.

Do horských oblastí Bílých Karpat se postupně rozšířil vliv ze sousedního Veselska a Ostrožska a zasáhl zdejší výrobce především výběrem výraznějších barev. Motivika si uchovala svou starou jednoduchost, významotvorné prvky ornamentu zůstaly vázané na tradici. Jaroslav Orel zaznamenal názvy výšivkových vzorů používaných Annou Pavlincovou v roce 1943, z nich některé se objevují i v pojmenování motivů na kraslicích – *na sekance, na tulipán, na pět stehů, na krpadla s trojakými kvítky, na háčky, na rybí hubu, na makový vršek, na rybí hubu se stehovými kvítky (ináč strakacené), na srdca, na samé háčky, na jačmenné zrnko, na kočičí oči, na stoly, na literu, na esa, na raky a trojaté kvítky, na srca a stehové kvítky, na gulový chám a stehové kvítky, na makový vršek a tulipánové kvítky,*

na srdéčka, na rožkatý chám, na půl růže a tulipánový kvítek, na sedum stehů a tulipánový kvítek, na háčky s líhama. Zmínil, že do kraslic autorka vložila svou osobitost a vyjádřila ji rukopisem, který byl tvůrčím přepisem ideogramů, které kdysi přešly z kraslic do výšivek. Rostlinné a zemědělské motivy stromků představují na těchto kraslicích živý organismus, který měl přivolávat toužebně očekávané jaro. Motivy ohřebel, vidlí a dobytčí jařma jsou vyjádřením ochranné moci, která byla násobena barvením, symbolika vyjadřovala prastarou lidskou touhu chránit život a zajistit jeho zdar.

Kraslice batikované (Žitková, Javorník, Korytná, Bojkovicko) a pozitivní kresba (Suchov), 1. pol. 20. století.

Kraslice batikované se starými vzory s cestou, na srca, ohřebélka, stromky a kříky. Horňácko, 2001.

Znaky kraslic z Hornácka se projevují v technice, barevnosti a především v motivice. Barevnost kraslic zůstala střízlivá, starší typ kraslic má rozvíjený motiv na přírodní bílé skořápce a po vykrytí voskem je barven v červeném, červenofialovém, modrofialovém, méně pak zeleném odstínu, nebo dvěma barvami, motiv v základní šafránové žluté barvě tvoří ornament v karmínovém, červenofialovém nebo modrofialovém poli. Vícebarevné kraslice jsou výjimkou. Anna Zemčíková ze Suchova čp. 74 rozšířila sbírku muzea kraslicemi ze soutěže *O nejkrásnější kraslici roku 1970*. Jsou zdobeny kolorováním, pozitivní kresbou tuší a vodovými barvami a povrchovým přelakováním. Podélně jsou kraslice rozděleny výšivkovou cestou, na kraslicích jsou využity figurální motivy – pár v hornáckém kroji, na druhé straně výdutě je nápis: *Tu je milá, tu je háj, cos slůbylas, to mě daj. Slůbylas mě s Tebou spat líčka Tvoje zulíbat!* Z Hrubé Vrbky pochází kraslice s textem: *Toto vajíčko Malované je z lásků a ze srdce Darované* (E 22.422). V roce 1972 byla kolekce kraslic z Hornácka rozšířena o deset kusů kopiemi původních vzorů z Javorníka kraslicemi Ludmily Slezákové, rozené Zajíčkové (1906–1988) z Ostrožské Nové Vsi čp. 119 a v roce 1973 věnovala muzeu soubor 38 kraslic Alžběta Štípská z Lipova čp. 189, zdobených pozitivní kresbou, provedenou acetonovými barvami. Svěrázové kraslice jsou námětově nevyhraněné a hovoří o schopnosti a smyslu autorky pro karikaturu. Úpadkovou technikou použití acetonových barev a laku přináší pestrou škálu rostlinných motivů, „slováckých“ ornamentů, architektonické náměty drobných sakrálních staveb – kapličky, kostelíky, figurální motivy, představující děvčata a chlapce, páry v krojích z Hornácka, Ostrožska, Strážnicka i Podluží. Na kraslicích uplatňuje trpaslíky, zoomorfni náměty: slepice s kuřátky, kohouty, kačeny, husy, jeleny i zajíce. Využívá i textů: *Na památku, z Moravy, Pozdrav Jara, Radostné velikonoce, Věrnost za věrnost, Láska za lásku*, ale i sentimentální nápisy a texty písní: *Kde domov můj, Za Starů Břeclavů u téj Boží muky*. Kresby rozvíjela na kraslicích slepičích i husích. Poslední přírůstek, reprezentující tuto oblast, představuje soubor osmnácti kraslic, vyrobených Marií Macháčkovou, Annou Komoňovou, Helenou Zubalíkovou, Marií Baďurovou, Ludmilou Tomečkovou, Lenkou Pařkovou a Ludmilou Kočišovou, která mladší krasličářky zaškoluje, poskytuje jim náměty, vycházející z reprodukcí starých nástěnných maleb, kreseb, inspiruje se výšivkovými vzory. Ludmila Kočišová (1931) se důsledně věnuje studiu starých motivů, dbá na kvalitu zdobení kraslic, kombinacemi přírodních i umělých barviv se snaží docílit původních odstínů hornáckých kraslic a podařilo se jí tradici hornáckých kraslic na Veselsku oživit.

Z východní části Veselska zaujímají významné místo kraslice z Blatnice pod Sv. Antonínkem, podobné předchozím tradičním vzorům, na jejichž výtvarnost mělo vliv především setkávání velkého množství lidí na blatnických poutích a možnosti prodeje památečního vajíčka jako dárku z pouti a vzpomínku na poutní místo s kaplí svatého Antonína. Inspirací místním tvůrkyním byla nejen příroda, pravděpodobně zdejší louky s množstvím starých liliovitých rostlin, orchidejí, (*na konvalinky, fuchsije*), které staré maléřečky využívaly na kraslicích s florálním dekorem, uplatňovaly výšivkové motivy inspirované mužskou výšivkou *na kroměřížskou růžu, na kalich, kola, voze, na jabůčko*. Symbol jablka byl vnímán jako znak plodnosti, *červené lásky*, symbolem nesmrtnosti, mezi křesťany jako symbol *svůdnosti světa*. Symboliku zajištění a podpory plodnosti stromů představují i *hrněčkové motivy* se symboly plodnosti a úrody – jablky, hruškami a hrníčky. Prostřednictvím motivu jablíčka dávala dívka najevo svou touhu po mládenci. Motivy na kraslicích tak přinášejí pohled do duše tvůrkyň. Rozšíření motivů a přínosem nových prvků do zdobnosti vajíček z Blatnice představují různě pojaté sakrální stavby, svatoantonínská kaple na kopci nad Blatnicí se stala častým námětem zdejších krasličářek, mezi nimiž v paměti zůstávají Marie Hánová, Marie Petratureová, Marie Mocholová (1895–1975), které s oblibou používaly motivy *na kroměřížské hvězdy, na konvalinkového hada*, kraslice s náboženskými motivy a vyobrazením kaple sv. Antonína. Přicházely si pro ně dívky před Velikonocemi, malovaly je sezónně jako upomínkové drobné dárky na blatnickou pout, např. motiv kaple s datací 1943 (E 22.683, E 24.016), *Pozdrav od Sv. Antonínka v Blatnici* (E 24.080, E 24.032). Od poloviny 20. století se častěji vyskytují bílé

Kraslice batikované vycházející ze starých vzorů. Zleva: *popovské, dolněmčanské, ostrožské, horňácké a slavkovské*. Popovice, Dolní Němčí, Ostrožská Lhota, Velká n/V., Slavkov, 2001.

Kraslice zdobené pozitivní kresbou, lakované, s figurálními, zvířecími a rostlinnými náměty. Lipov, kolem roku 1970.

kraslice s pozitivní kresbou, které jsou na povrchu upraveny lakováním, tzv. kraslice *lakové* (Kozojídky, Hrozová Lhota, Nivnice). Především poptávka mimo region negativně ovlivňuje vlastní názor výrobkyň, působí na posunutí míry vkusu i na ztrátu citu pro estetickou hodnotu.

Kraslice *kolorované a lakované*, zdobené pozitivní výšivkovou kresbou, vyškrabované se zemědělskými motivy, Nivnice, 1. pol. 20. století a leptané, Nivnice, kolem roku 1970.

Ke kraslicím zdobeným voskovou rezerváží technikou lineárního typu ve sbírce patří výtvarně zajímavý soubor kraslic z Valašska a luhačovického Zálesí, především ze Vsetínska, Valašskokloboucka, Vizovicka a okolí Pozlovic, které se do sbírky kraslic Slováckého muzea rovněž dostaly aktivitami Antonína Václavíka i Jaroslava Orla ve čtyřicátých letech. Početnější soubor představují batikované kraslice z Valašska, z Francovy Lhoty, Vlachovy Lhoty, Lidečka, Vizovic, Vsetína, Střelné, Lačnova, Študlova, Jasenné, Lutoniny a Kunovic. Vajíčka jsou zdobená lapidárními motivy, jedná se o batiku v přírodních barvivech a pocházejí z přelomu 19. a z první poloviny 20. století. Jsou svědectvím toho, že autorky kraslic nebyly při zhotovování nikým ovlivňovány, výrobou se pravděpodobně nezabývaly systematicky a podle vzhledu a jejich výtvarného vyjádření můžeme souhlasit s Josefem Klvaňou, který už v roce 1893 zhodnotil ráz kraslic valašských jako zajímavý a zcela zvláštní, s velmi starožitným ornamentem, geometrickým i rostlinným. Z ornamentálních motivů zaujímaly své místo *kříže*, *točnice* ze spirál, členěné do kříže jako motiv s ochrannou a zapuzující mocí, a také *tečkování*, o kterém dodnes pamětnice hovoří jako o *makové nebo mravenčí cestičce*, představující na kraslici předěl, v životě překážku. Mezi motivy mají své místo figurální i zvířecí prvky – kohouti, slepice, lidské postavy v jednoduché stylizované podobě. Vejce působí jasnou, jednoduchou a strohou znakovostí a přímou symbolikou. Mezi nimi A. Václavík upozornil na motiv kohouta, svastiku, trikvetr, hrábě, hvězdu, měsíc, slunce, řecký kříž. K velmi svérázným patří ve sbírce muzea kraslice z Lidečka v batice v temně bordové barvě, fialkovém, červenohnědém, hnědém nebo zeleném tónu, s motivy srdce a texty:

Přijmi z lasky můj dareček, po obvodu bez uplatnění smyslu pro kompozici (E 22.255), *Až já umřu a ty budeš vdovec, tenkrát bude naší lásky konec* (E 22.235). Text je doplněn výrazným kosočtvercem z rozmarýnových větviček a karafiátky jako symbol otevřenosti a pobídky. Vždyť právě srdce, rozmarýn, barvínkový věneček, polajka, návratníček, holubí párek a třeba i karafiáty se na kraslicích objevují v podstatě jako znaky s erotickým významem. Co představovaly tyto symboly, dokázaly pamětníci, ženy i muži, zodpovědět až na základě reprodukcí kraslic na obrázcích, kde podotkli s jistým ostychem, že vyjadřovaly lidské tužby, které nejde zapudit, *ženskou chuť na posílení lásky a chlapskou chuť na posílení jejich sebevědomí*. Na kraslicích nacházíme písničkové texty: *Ach není tu není coby mě těšilo, Ach není tu není co mě těší* (E 22.272), *Proč bychom veselí nebyli když nám Pan Bůch přeje* (E 22.252), s vyobrazením kytek v květináči, nebo texty na mladších kraslicích ze sedmdesátých let, např. *V tom vizovském zámku mám já tam galánku*, s karikaturou zámku a znaku v erbu (E 22.373). Některé výňatky z písní posloužily dívkám jako promluva do duše chlapce, který o ni jevil zájem: *Nechod' synku, nechod' k nám, nerada tě vidím, máš ty gatě roztrhané, Já se za tě stydím, Až ně bude dvacet let teprů budu chlapce chtět* (E 22.336). Kraslice vyjadřují i skromná přání, aby si dívky chlapec povšiml, jsou adresně směřované, se jmény dárců i výrobce v jedné osobě, jmény obdarovaného: *Aničce* (E 22.322), *Liduška* (E 22.258), *Mařenko, přijmi z lásky* (E 22.354), *Přijmi z lasky maličko, malovane vajíčko* (E 22.278), text je po ploše zdoben kytíčkami, pravděpodobně by rovněž mohlo jít o polajku a návratníček, *Maličko, ale z lásky* (E 22.386), *Vajíčko maličké, ale láska veliká* (E 22.331), *Vajíčko malinke ale sama chuť* (E 22.245), *Růže stolistá, tvá láska je nejistá* (E 22.323). Jen ojediněle se mezi kraslicemi z Lidečka vyskytují pracovní nástroje, např. hrábě (E 22.269). Kraslice z Lidečka prozrazují, že se snad v blízkosti nacházely Čertovy skály, k nimž se pravděpodobně vázaly pověsti a skrytá tajemství, možná si k nim chodily dívky vyprosit ženicha: *Pozdrav od Čertova skal* (E 22.275), na kraslici je zobrazena dívka s copem a hrábě, *Srdečný pozdrav z Lidečka od čertové skály, nedej bože, aby na nás spadly* (E 22.280) s kytkami, *Koulej se vajíčko od Čertové skály, by na tě nespady* (E 22.282), *Vajíčko malované od Čertove skaly* (E 22.353) se dvěma srdíčky, srdci v různých podobách. U Čertové skály mohly být sbírány i bylinky, v nichž byla vajíčka barvena nebo zde rostly takové, které inspirovaly k uplatnění květů na vajíčku. *Od koho pro toho, pro koho co komu do toho* (E 22.327), *Že miluji netajím, ale koho nepovím* (E 22.254), *Zazpíval kohoutek na zelené zahradě, co na koho čeká, to ho nemine* (E 22.332) se zobrazením zpívajícího kohoutka. Slepice a kohouti ve stylizované podobě jsou častým motivem na kraslicích z Valašska, především se do povědomí široké veřejnosti dostávaly díky tvorbě krasličárek sdružených v ŮLUV. Výrobkyně z Uherskohradištska měly ve svém sortimentu i okruh kraslic valašských, právě s náměty slepiček a kohoutů. Mezi staré doklady patří ve sbírce muzea s tímto námětem kraslice se slovním doprovodem: *Kikiryky Kokodak!* (E 22.360). Výtvarná erudice na starých valašských kraslicích nedosahovala valné úrovně, působí školácky, autorky si nedělaly příliš velkou hlavu s rozvržením motivu na ploše vajíčka. Pokud jim chyběl prostor k dokončení kompozice, myšlenky nebo dopování textu, byl na vajíčku motiv ukončen nebo je vedena textová část kamkoliv, aby myšlenka zazněla celá mezi volně rozloženými kytkami nebo kvítky, často chrpou, hvězdou, konturou kvítků, stébel, kladených do kosočtverce. Znovu i zde se objevují znaky plodnostního, zapuzujícího a ochranného charakteru, se sexuálním podtextem, rostlinstvo, snítka, větvičky rozmarýny, poupata, konvalinky, jatelinka. Chrpy se na kraslicích z Valašska vyskytují opakovaně v různém výtvarném provedení. Snad prý znamenaly očekávání zlé události, i smrti. Mezi texty najdeme památeční kraslice na Velikonoce konkrétního roku a místa, vzpomínkového charakteru: *UPOMÍNKA NA LIDEČKO 1926* (E 22.343), *Pozdrav z Lačnova* (E 22.326), *Velikonoční památka z Valašska* (E 22.340), *Památka velikonoční, dar srdečný* (E 22.261), *UPOMÍNKA Z JASENNÉ* (E 22.243), *POZDRAV z Francove Lhoty* (E 22.283), *Veselé Velikonoce se zobrazením srdce a kříže*, (E 22.269, E 22.334, E 22.257), *Na památku z Lidečka* (E 22.263), *Vajíčko z Lidečka potěší synečka* (E 22.328), se srdcem a květem, *V malovaném vajíčku, posílám ti mrskačku*, s uplatněním vázy se zlatým deštěm (E 22.385, E 22.232),

Kraslice batikované, s holubicí a figurálními motivy. Jižní Čechy, kolem roku 1970.

Kraslice batikované, s motivem *na cestu, na prasa, na ohřebelka a trní v oči*, Stavěšice, Dubňany, Kyjovsko, 1. pol. 20. století.

Darek z lasky (E 22.267), *Vajíčko malované z laski darovane* (E 22.271, E 22.230). Na kraslicích z Valašska lze vysledovat korespondující texty s motivy. Jsou psány školáckým psacím písmem, neumně vedené po ploše vejce bez uvážení, což vzhled kraslic, přestože nedosahují estetického působení ve srovnání s ostatními regiony, svérázně umocňují. Svě místo mají mezi kraslicemi z Valašska i originálně pojednané figurální náměty, často s humorným podtextem. Např. muž sedící na koni s dýmku, od níž stoupá kouř (E 22.230), kraslice s postavou pasáčka v klobouku a s holí v ruce, z druhé strany vejce s kytkou návratníčku a textem: *Jazyk malý udek těla, ale mnoho zla nadělá* (E 22.236) či postava muže u pařezu, na němž stojí žena s lískou nebo dutkami, slovně doprovobená: *Uvázala žena muža u starého pařezu, nebudeš-li mužu lepší, tak ti tady nařežu* (E 22.372), *Nebruč, starý nebruč, tu máš fajku a kuř* (E 22.324), *Miluju tě jako kotě, ale lásku nosím pro tebe v botě* (E 22.237) či *Taký mužský sa ně páčí, kerý sa do hospod nevláčí* (E 22.378). Nesmíme

opomenout ani symboliku církevního charakteru, která není tolik rozšířena jako na kraslicích ze Slovácka, nejvíce z Ostrožska. Zde najdeme monstrenci, kříž a *IHS* (E 22.368), slovní vyjádření *Pan Ježíš vstal z mrtvých s křížkem* (E 22.279).

Na Valašsku byly oblíbené kraslice, které pro velikonoční potřeby vyráběly zvláště dovedné ženy a prodávaly je po vesnicích. Darováním vajíček byl vyjadřován i milenecký poměr. Oblíbený chlapec dostával od děvčete několik vajec ve vyšívaném šátku. Milostné motivy se projevovaly i v nápisech na kraslicích: *Z lásky darované že toho ráda mám, tomu vajíčko dám*. Malovaná vejce byla hlavním darem pomlázkovým obřadníkům. V Lužné u Vsetína je dostávali chlapi při *dudlače*, kraslice dávali dětem též kmotřenci. Milenci si museli přijít pro velikonoční vejce brzy zrána, aby byli vítanější. Kraslice se zdobily rostlinnými a geometrickými ornamenty, jejich obřadní význam byl však časem převážen estetickými zřeteli. I na Valašsku byla znalost výroby a zdobení kraslic všeobecně známá. Novější techniky a ornamentika se šířila z několika míst, kde dosáhla umělecká tvorba vyšší úrovně. Především byly uváděny malířky kraslic z Lidečka, Střelné, Lužné u Vsetína, Vlachovic a Vysokého Pole. V ornamentice kraslic se objevovaly motivy trojúhelníků, trojzubců, koleček, závitnic, ohřebélek tulipánů, kohoutů, hvězd a dětí.

Na kraslicích z obcí jižního Valašska směrem na luhačovické Zálesí, z přechodné oblasti mezi Slováckem, Valašskem a Hanou, sledujeme rovněž primitivní jednoduchou motiviku se znakovým vyjádřením. Ve sbírce muzea jsou více zastoupeny kraslice batikované z Pozlovic a okolí, kde převažují motivy stylizovaných kohoutků (E 22.366) a lapidárně znakově zobrazených ptáčků (E 22.225, E 22.226, E 22.229, E 22.256). Figurální motivy panenek nebo panáčků jsou vedeny po obvodu výduti vajíčka jako jednotlivci, držící se za ruce (E 22.330, E 22.247, E 22.218), stojící z obou stran dělicí rovnoběžkové čáry nebo v geometrické síti čar, představující *mravenčí* nebo *makovou cestičku*. Mezi florálními znaky lze vysledovat staré druhy liliovitých rostlin a orchidejí, které se na svahovitých loukách v minulosti objevovaly. Svě místo mají solární a lunární znaky prastarého magického významu. Mezi živočichy najdeme stylizace lučních ptáčků, snad čajky, slepice, kohoutky, kuřata, někdy snad i dráčky, *šarkany*, motivy označené za mravence, slimáky nebo ježky nebo i kopky jako vyjádření posečených luk. Ptáčci jsou starými malérkami na Zálesí označovány za *dráčky*, *malé strážce*. Stylizované figurky představují človíčky, především panny, spojené páry, bližence. Postavy držící se za ruce po obvodu kraslice vyjadřují hloubku vztahu, oporu, náklonnost a umocnění síly. Motivы figurek jsou osobitě dotvářeny ornamentálními zkratkovitě pojatými znaky, závitnicemi, *točenicemi*, *závitkami*, *překážkami*, se zakomponovaným náradím, používaným běžně na svazích a loukách na Zálesí. Snad prý tady lidé podle symboliky na kraslicích více přemýšleli o smyslu života. Autorky se snažily o vyčerpávající sdělení prostřednictvím vajíčka. Mezi kraslicemi z Pozlovic najdeme i zdobené gravírovanou technikou, např. s textem: *Fialka voní, kopřiva pálí, moje srdce bolí, když ho někdo šálí* (E 22.345).

Velkou část sbírky Slováckého muzea představují **škrabané kraslice** (600 ks) z oblasti Uherskohradištska. V rukopisných materiálech Josefa Klvani z roku 1889 se dočteme, že se jedná o *novější způsob výzdoby vajíčkové. Vajíčka červená, hnědá nebo fialová (i modrá)...jeví velice pěkně národní sloh. Jsou obyčejně na jedné straně kytice, pěkně rozložená, místy stylizovaná, místy pak i stínování jakési ukazující, na druhé pak výzdoba figurální: holubice, kříž s Kristem, výjev ze života slováckého. Jest tu věru až divno, jak správně někdy umělec „škrabatel“ kreslí nožem svým. Škrabání to přišlo nejspíš někde od Polešovic do mody. Gravírování, vyškrabování, škrabání, rýsování a rejsování je prováděno na obarveném základě vejce pomocí ostrého hrotu, ulomeného nože, břitvy, kousku oceli nebo pomocí žiletky, přičemž je odstraňována barva v přesných tazích, v závislosti na pevné ruce tvůrkyně kraslic. Pro zdánlivě mladou krasličářskou tvorbu však nebyla tomuto technicko-ornamentálnímu typu věnována příliš velká pozornost, ale dnes se shledává s velkou oblibou. V 19. století převažovala jako v ostatních technikách přírodní barviva – olšová a dubová kůra, cibulové slupky, fryzžulka, ale gravírované kraslice z okolí Polešovic proslavil fuchsín se šelakem. Pro svůj zlatavobronzový povrch a virtuózně provedené zdobení byly vnímány jako nejcennější*

Kraslice gravírované, písničkové, s rostlinnými a zvířecími motivy. Uherskohradištko, Kostelany n/M., Polešovice, Tučapy, Stříbrnice, 1. pol. 20. století.

Kraslice gravírované, fuchsínové, zdobené figurálními motivy, holubicemi s psaním, motivy vinné révy. Polešovice, Kostelany n/M., 1. pol. 20. století.

a tradovalo se, že: *Kerá ti dá zlaté vajíčko, tá si tě nejvíc váží*. Kraslice se diametrálně liší od předchozích zdobných typů. Použití ostrých předmětů a schopnost krasličárek zdůrazňuje hloubka rytí, plasticita výškrabovaného motivu a jeho stínování. Inspirací pro motivy na těchto kraslicích byla podle výpovědi krasličárek především *příroda sama, kostelní prostředí, jeho dokonalá květinová výzdoba a jeho architektonické a zdobné slohové prvky, staré pohlednice a svaté obrázky s dokonalými ornamentálními prolamovanými okraji*. Tady mají původ pečlivě vystínované růže, vázané v kyticích (čajové, šípkové, zahradní, kytice květů v košíčcích), ale i atlasové látky, z nichž byly šity přední krojové sukně. Často se nad vazbou kytic vznášejí holubice, holoubci v páru, laskající se holoubci, holubice s psaním v zobáčku. Kyticové kompozice jsou krášleny stuhou, jsou doplněny dalšími prvky, např. pavučinkami, štrápcem hroznů, menšími kompozicemi kyticěk z macešek, konvalinek, zvonků, kopretin, klasů. O získávání dokladů do fondu Slováckého muzea se staral také učitel, muzejník, amatérský archeolog a zakladatel Muzejního spolku Starý Velehrad Antonín Zelnitius (1876–1957).

Nejznámější polešovickou krasličářkou byla Josefa Bělovská (1909–1997) a Františka Hillerová (1900–1991). Jejich kraslice jsou čitelné, mají volnější kompozici a kresba kytic vzdušnější uspořádání. V této oblasti výrobkyně upustily od stylizace a znakovosti, na kraslicích převažuje naturalistické pojetí s propracováním nejmenších detailů, jakými je precizní stínování znázorněných rostlin. Ve srovnání s předchozími kraslicemi se tady výrobkyně drží více plochy vejce při členění motivu do podélných půlek výduti, odkud pramení i pojmenování místních zdobených vajec jako *líčkové, lejčkové*. Navíc i mezi staršími doklady se téměř pravidelně objevuje doprovodný text, věnování, pozdravení, krátké veršované, incipity i celé sloky písní, proto se jim také někdy říká *písníčkové*: *Sadaj slunko sadaj za les javorový povědz dobrý večer, mojmu frajirovy* (E 21.857, E 21.825), *Teče voda teče pod veliký majír, komu ma zanechal starodávny frajír* (E 21.842), text je situován ve věnci z košíček, z druhé strany je košík s růžemi. Okruh gravírovaných kraslic se vyznačuje dobrou technickou úrovní, prozrazuje výbornou kreslířskou zručnost, ovládnání ostrého předmětu, jehož různě silný tah umožňoval působivé vystínování a prokreslování znázorněných rostlin a smysl autorek pro kompozici. Starší doklady s méně rozvinutým dekorem představují především méně složité motivy, jimiž jsou hlavně květy kopretin, růže stolisté, šípkové, macešky, jivy, ptáčky, holoubci. Kraslice jsou doplněné krátkými texty, věnováním konkrétní osobě nebo od určitého dárce: *Pro Boženku* (E 21.330), kolem kytky a z druhého líčka kyticíka sedmikrásek, dozdobeno kolorováním, *Ze srdéčka Pepička* (E 21.889) s konvalinkami, památníci a vzpomínkové: *Ku vzpomínce* (E 21.827), s rukou držící kytku, *Velikonoční dárek, K milé vzpomínce na Velikonoce 1932* (E 21.830) s holubicemi, na druhé straně růže, *Na památku* (E 21.856), *Malý dárek z lásky* (E 21.803), s konvalinkou, holubicemi a fialovými kvítečky, *Veselé velikonoční svátky !!* (E 21.810), šikmo v pruhu, s holubicí, ptáčkem (E 21.802), *Dar, D napsáno zrcadlově, mezi větvičkami* (E 21.838), *Veselé Velikonoce* (E 21.844) se slepicemi, sedmi kuřátky a kohoutem, *Veselé Velikonoce* (E 21.834), *Velikonoční pozdrav* (E 21.805), nad textem holubice se snítkou, *Veselé Velikonoce* (E 21.815), s holubicí a psaníčkem, na druhém líčku s kytkou, *Velikonoční vzpomínka* (E 21.832), doprovozená zvonečky a kyticí, *Pozdrav srdce mého není pro každého* (E 21.865) se dvěma zvonečky a kyticíkou. Rozšířené jsou kraslice s texty citově zbarvenými, se vzkazy a osobním vyznáním: *To žádný neví ani moje matička, komu dávám rýsovavaná vajíčka* (E 21.757), *Málo ale z upřímnosti to vyváží zlata dosti* (E 21.855, E 21.850, E 21.822), s kopretinami a kytkami s kapradinou, kytkou z klasů, *Dárek malý z upřímnosti budíž Vám ku radosti* (E 21.846) se slunečnicemi a okvětvím. Svě místo mají dárky s intimně laděnými texty: *Opatrně tiše v taji, milujme se jako v ráji, v rostlinném polajkovém věnečku* (E 21.866), *Buď světu andělem a svět ti bude rájem* (E 21.800), s větvičkou a kyticí fialek, *Kde tve laski není pro mě uzdravení* (E 21.823), *Tento dárek malý jest z lásky a vděčnosti daný, doprovozeno kyticíkami, Nežli tebe pozbiti raději chci umřiti* (E 21.895), s kytkami, chrpami, zvonečky. Na kraslicích nacházíme i drobné verše z dobových památníčků: *Vždycky, bych ti řekl rád, jak má touha vzrůstá, dobrou noc tisíckrát zlíbat tvoje ústa* (E 21.756), *Ve kvýtku pěkný kalíšek se libá rosa skládá i můj Bože a tá rosa též se v moje*

Oči vkrádá (E 22.201) s konvalinkami a kytičkami. Co trnů býti musí než zkvete jedna růže co člověk vystát musí než šťastným býti může (E 22.517). Zaspíval slavíček na kosodrevině, čo komu súdené ani ho nemine (E 22.508, Paseky u Dubňan) se dvěma holubičkami, Ty vysoký krivaň, sjahaš až do neba nevod k nám nikoho ja čekám na Teba! (E 22.505). Chrpa byla mezi bylinářkami vnímána jako znak smrti. Vyskytuje se i na gravírovaných kraslicích z první poloviny 20. století (E 21.895), s uvedeným textem: *Nežli tebe pozbiti raději chci umřítí*. Chrpa nebyla jen předzvěstí smrti nebo neštěstí, ale v kombinaci s kytkami mohly chrpy a zvonečky vyjadřovat i plodnost.

Krasličárky měly své veršovánky sepsané ve speciálně založených sešitcích, z nichž si děvčata a objednavatelé sami vybírali. Kreslířskou dovednost však nezaznamenávaly, ale tvořily z volné ruky. Mezi znalci místního prostředí, kteří však již neměli žádné zkušenosti

Kraslice gravírované, *rýsované*, s rostlinnými motivy. Petrov, Strážnice, Rohatec, 1. pol. 20. století.

Kraslice gravírované, *škrábané*, s pestrobarevným základem, kytičkovými motivy a věnováním. Nikolčice u Divák, 1. pol. 20. století.

s výrobou kraslic a o tuto tvorbu se nijak hlouběji nezajímali, se podařilo zjistit alespoň několik poznámek k užívaným námětům kraslic z regionu. Dali opět za pravdu, že se na těchto škrabaných kraslicích vyskytují reprezentanti květeny, která byla v oblasti údolních niv kolem Moravy. Běžně se ze širokého okolí chodilo na sběr konvalinek do lesa polešovického Kladichova (Kladikova), táhnoucího se k Moravskému Písku nebo na druhou stranu obce, do Divoka, odkud bylinářky nosily řadu dnes již vymizelých nebo ohrožených bylin. Také vinařská tradice zde byla velmi silná a k její renesanci docházelo od začátku 20. století. *Vinařem byl každý, kdo v Polešovicích bydlel a to se nedivte, když dávaly děvčice vajca chlapom, tož tam mosela byt aji réva nebo hrozen.* Ty se více uplatňují až po druhé světové válce jako drobné památeční dárky, kdy rovněž ke starší motivice v drobnokresebné formě přibývají další rostliny: fialky, jahody, šípové růže, ostružiník, kapradiny, třešňové větvičky apod. Více jsou znázorňovány hrozny (E 21.840, E 21.806, E 22.072), ale vždy zaznějí i drobné kytičky nebo větvičky z druhé strany výdutí. Obecně by se dalo shrnout, že výběr námětů a jejich časté použití na vejci bylo ovlivněno především působivou krajinou úrodného kraje. Na kraslice se dostávaly motivy vyjadřující touhy mládeže jako jsou větvičky rozmarýnu, barvínkový věneček, holubí párek, ptáček, holoubci s psaním. Téměř se nevyskytují kraslicové znaky ochranné magie jako motivy na batikovaných kraslicích a symbolika podporující úrodu, vyjádřená např. pluhu, srpy, kosami a cepy. Zemědělské nářadí a nástroje chybějí úplně. Výtvarné vyjádření na kraslicích bychom mohli shrnout především ve smyslu znakovosti svatební. Nejobvyklejší je jahoda, kalina, rozmarýn, růže, věnce, klasy, věnečky, párky ptáků, klíče nebo jejich kombinace (E 32.549, klasy a hrozen, E 32.594, hrozen a kytičky,

Kraslice gravírované, škrabané, s rostlinnými motivy (Josefov, Velké Pavlovice, Lanžhot, Moravská Nová Ves, Starý Poddvorov) a kraslice s pozitivní malbou (Mikulčice), 1. pol. 20. století.

E 32.570, kytky klasů, kytky s ptáčkem, E 32.581, kytky růží a konvalinek, E 32.482, větvička s hrozny, větvičky kočiček a větvička třešně, E 32.571, holubičky na větvičce třešně, nad nimi pomlázka a z druhé strany fialky, apod. Mezi kytkami mají prvenství vonné kvítky:

fialky, konvalinky, růže, polajky, sasanky, kapradiny, rostliny probouzející se přírody – jívny (E 21.806, E 22.072), klasy, rozmarýn. Ten symbolizoval čistotu, svobodu a toužebnou lásku, podporovanou omamnou vůní, včetně magických schopností zapuzování zlých sil, stal se znakovým symbolem obřadní kultury, znakem lásky a věrnosti, stavu svobody, bezúhonnosti a poctivosti. Růže byla zobrazována jako nadpozemský symbol, obraz, záležitost milostné magie, symbol lásky, přátelství a úcty, vyznání lásky, milování a zbožňování. *Kam dopadají slzy Panny Marie, krev ukřížovaného Krista, tam vyrůstá nebo vykvétá růže, květ, vinná réva, obraz naděje na nový život.* Obdobnou funkci jako růže měla na kraslicích lilie, konvalinka, zvonky, ale také hvězda, *denička*. Také jíva, kočičky a zelené větvičky vrby s jehnědami získaly téměř rituální význam, ochraňovaly člověka, zvířectvo, vegetaci i příbytky. Zobrazování figur v konkrétní pozici už samo naturalisticky prozrazovalo přání děvčete, které např. klečí u kapličky a modlí se ke svému mládenci (E 22.027), stylizované postavy žen, taneční a sedící milenecké páry, laskající se za ruce (E 22.511), škrabaná kraslice z Blanska-Bukovic. Především na starších dokladech najdeme církevní znaky: IHS (E 21.837), mariologický znak (E 21.867), kříž, monstrance, kalich, kostel, oltář, beránek ležící na Starém a Novém zákoně (E 23.782), symbol vzkříšení a krve Kristovy, položený kříž znázorňující Kristovu smrt a události Velkého pátku, často kraslice zhotovované v kláštorech. Najdeme i církevní stavby, např. vyobrazení Svatého Hostýna na počest Panny Marie Svatohostýnské, ale jednotlivě i další s texty: *Ty ježovský kostelíčku – na kostelní věži strážíš sokol, který stráží víru a vyjadřuje ochranu věřících* (E 21.678). Výroba gravírovaných kraslic i početnost muzejních dokladů představovala vývozní artikl a prý byla pro zdejší krasličářky *běžná jako okopávání řepy*. Byly natolik zajímavé, že je ve velkém vozily ženy na jarmarky, předně do Uherského Hradiště a do Bzence, děvčata podávala zakázky už o Vánocích a chodila si pro ně před Velikonocemi. Ty nejzdobnější byly určeny pouze pro *srdci milé mládence a galány*, ostatním chlapcům byly darovány *vajca enom barvené, keré se jedly*. Ve Stříbrnicích patřila k neznámějším tvůrkyním Marie Donátková (1894–1964). Vedle rostlinných najdeme na jejich kraslicích nejvíce květiny, náboženské symboly, ale i figurální motivy – krojované postavy, které doplňovala hojností průpovědek. *Mustry*, náměty si předkreslovala na papír, což činila jako jediná z uvedených řady krasličářek. Navázala na tradice v její rodině, která sahala hluboko do 19. století. Vejce zdobila vyškrabováním její matka Vincencie Náplavová (1865–1937) a babička Dusíková, roz. Kovaříková. Vlastním rukopisem poněkud odlišným od lokálního stylu se vyznačují kraslice Anny Slezákové, roz. Trávníčkové (1900–1990), čemuž se naučila od své matky Terezie, roz. Vlachové. Skořápky se jí staly podkladem pro vyškrabování stylizovaných rostlinných motivů. Příznačné jsou pro ni neobvykle velké obilné klasy a střapce hroznů s vinnými listy, ale také ornamentální prvky, např. granátové jablíčko volně rozložené v ploše, doplněné krátkými nápisy - věnováním. V Nedakonicích vyškrabovala kraslice stylizovaným rostlinným dekorem Františka Svobodová (1890–1969), která nejčastěji dělila plochu vejce ornamentálním páskem – cestou. Specifické postavení ve zdobení kraslic škrabanou technikou zaujímá obec Ořechov, odkud se do sbírky dostaly kraslice Jenovéfy Bělovské (1888–1961). Byla natolik vynalézavá, že začala barvit kraslice základní barvou v podélných polovinách odlišně, jednu stranu v červené a druhou v modré, případně v zelené. Vejce držela za špičky-vrchlíky a ponořovala je do horké barvy, *takže si vždy popálila prsty*. Další nátěr fuchsinem učinil přechod obou barev neznatelný. Na jejich kraslicích se nejčastěji vyskytují rostliny, květy, ale i zoomorfnní náměty. Lokální kraslicová tradice neustrnula díky Marii Mrkusové (1927), která získala první zkušenosti právě u zmíněné Jenovéfy Bělovské. Od ní také získala v době, kdy už měla paní Bělovská problémy s očima, krystalický fuchsin. Ve své tvorbě přejímá prvky z Kyjovska, zvláště ornamentální cestu. Ve své motivické řadě uplatňuje rostlinné dekory v duchu místní tradice, ale i ornamenty, stylizované květy a pásy. Jako inspirace jí slouží velikonoční pohlednice, náměty jsou i prvky současného kroje. Vyškrabované kraslice rozšířené v obcích na západ od Uherského Hradiště zůstaly téměř bez povšimnutí, bez dokumentace a rozvíjení ze strany Ústředí lidové umělecké výroby.

Své místo mají ve sbírce **kraslice zdobené slámou**, polepováním skořápky pomocí různě nastříhaných vzorků ječné nebo ovesné slámy. Tato technika dosáhla největšího rozkvětu v místech, kde obilí dosahovalo největších kvalit, na moravském území především na Hané, kde se jim říkalo *vekládanka* nebo kraslice *intarzované*. Podélně rozříznutá vláčná sláma, zbavená buničiny, musela být vybělena, pomocí nože nebo žehličky vyhlazena a z drobných kusů byly na povrchu kraslice sestavovány geometrické ornamenty. Vzhledem k pracnosti a vizuálnímu zážitku byly kraslice, označované jako intarzované, už v minulosti považovány za nejcenější. Ze sběrových akcí A. Václavíka se dochovaly kraslice zdobené ústřížky slámy z Přemyslovic (E 22.449), získané do muzea soutěží *O nejkrásnější kraslici roku 1970*, např. s vlastenecky motivovaným textem: *OSVBOZENÍ/25*, s využitím květinových motivů konvalinky a pomněnek. Ze čtyřicátých let pocházejí kraslice se slámovou intarzií z Dolní Zavadilky u Konice od Fily Tylové (E 22.343, E 22.442, E 22.430, E 22.430, E 22.426) s texty: *Veselé Velikonoce 1943*, *Upomínka*, *ZDAR SOUTĚŽI V UH. HRADIŠTI 1943*, doplněné využíváním starší motiviky, kterou představují květináče s kytičkami, klasy, holoubky, ptáčkem v kleci, najdeme zde i motýly, konvalinky, pomněnky, slunce. Především Filipa Tylová

Kraslice zdobené slámou, *vekládanka*, Dolní Zavadilka, 1. pol. 20. století, se *slámovou intarzií*, Hulín, Haná, 1970.

(1888–1962) z Dolní Zavadilky u Konice a členové její rodiny se zasloužili o rozšíření této techniky. V jejím výtvarném vyjádření převládá hvězdicový geometricky rozvíjený motiv. Zastoupené jsou slámové kraslice Anny Hlavičkové z Rájce nad Svitavou s holubicí, motýlem a sluncem (E 22.450) nebo slámové kraslice Miloslava Vlčka z Hulína s vyobrazením vázy a mísy na stole, dokumentující styl sedmdesátých let (E 22.438). Sbíрка byla rozšířena slámovými kraslicemi ze soutěže *O nejkrásnější kraslici přelomu tisíciletí* v roce 2001.

Specifickou technologií je **zdobení kraslic přírodními**, pomocí dužiny z jezerní sítiny. Z lodyh rákosu získávali zruční výrobci zvláštní materiál, kterému se říká *sítí* nebo *šáší*, vzhledově působící jako výjimečné vlákno nebo ohebná těstovina (E 22.174, E 22.186, Zlámanec, E 26.310, Staré Město, E 26.320, Fryšták). Pomocí řídkého těsta nebo škrobu se pruh sítiny nalepuje v kombinaci s textilií, obvykle sametkou ve spirálách na celou plochu vajíčka. Oblíbenými bývaly kraslice zdobené textiliemi (E 22.518, E 22.514, Brno), sametem, atlasem, hedvábím, ale také dalšími přírodními produkty, semínky i luštěninami. V současné době patří spíše ke kuriozitám a dokladům nekonečné fantazie tvůrců.

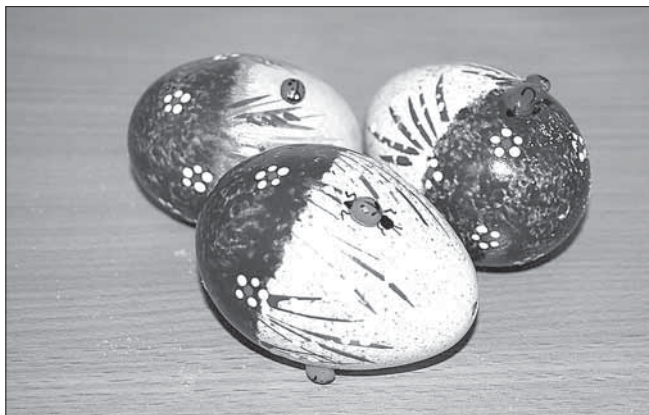
K mladším technikám patří **polepování vajíček** bavlnkami, které uplatňují především ženy vyšivačky. Svůj výtvarný talent jako švadleny nebo vyšivačky rozvíjejí také dalšími aktivitami a přinášejí na trh často méně vkusné kraslice, které nenavazují ani na lokální nebo regionální vzory ve vyšívání. Vedle přímého lepení niti, vlákn a nebo bavlnky na octem umytou plochu vajíčka je to také aplikování háčkových, paličkových nebo drhaných miniaturních vzorů ve tvaru kvítků a lístků na plochu vejce, obháčkovávání vajíček do tvarů košíčků, váz a kytic a jejich škrobení. Neobvyklými nejsou ani kraslice zhotovené bez použití vajíčka, třeba v podobě kukání s usazeným kuřátkem. Často jim však chybí formální dokonalost, umělecká bezprostřednost a vlastní estetický záměr tvůrce. Krasličářky se snaží za každou cenu přijít o Velikonocích s originálními kraslicemi, přičemž vedle vlastní fantazie se snaží do výtvaru vložit také zábavný či recesistní prvek.

Vedle **techniky leptu** se stále častěji uplatňuje mladší technika zdobení skořápek, která spočívá ve vyvrtávání otvorů ve vejci. **Kraslice zdobené vrtáním** jsou podobné bílé dírkové vyšívce. Kompozice vypovídá o schopnostech jejich tvůrců, z nichž k nejlepším v regionu

Kraslice zdobené jezerní sítinou, *strojené sítinovou duší, perlami a pestrými hadříky*. Zlámanec, 1. pol. 20. století, Staré Město, 2001.

Kraslice polepované čočkou, hrachem, rýží a sezamovými semínky. Kozojídky, 2001.

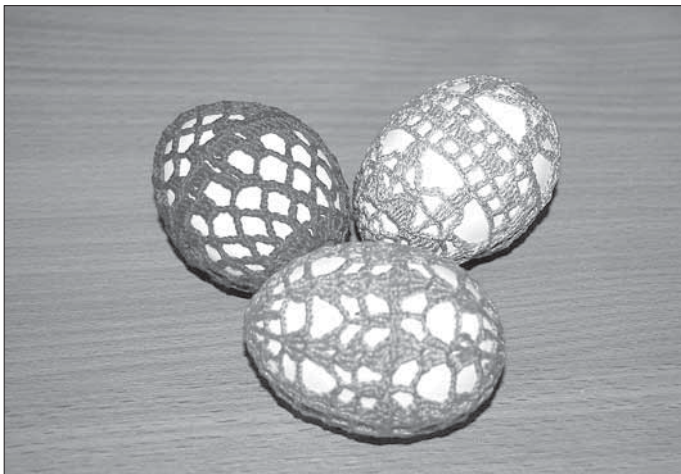
patří Jana Mikulcová z Ostrožské Nové Vsi, jejíž precizní práce na kraslicích vrtaných, doplňovaných a dozdobovaných reliéfním voskem jsou ve sbírce muzea zastoupeny, včetně dokladů kraslic pštrosích.

Pozitivní malování a kresba geometrických motivů pomocí barevných tuší, vodových, temperových i olejových barev, často v kombinaci s lakováním, přenášení dekorů z porcelánu např. *cibuláku*, kresba náboženských výjevů, výšivkových motivů, rostlinných a zvířecích motivů jsou také dokladem současné tvorby. Jejich rozšíření souvisí s poptávkou, především na zahraničním trhu. Mladé motivy pozitivního kreslení a malování především z oblasti Nivnicka, kde byla už v druhé polovině 20. století rozvíjena pozitivní kresba výšivkových motivů, je dnes rozšířena především o velikonoční a folklorní náměty, figurální výjevy (tanečnický pár z Olšavy, chlapečci při pletení žily, pomlázky, probouzející se příroda s vylíhnutými kuřátky, církevní náměty, např. Panna Maria s dítětem, Ježíš s trnovou korunou). Často jsou motivy na výdutích přečleněny cestou, pruhem s křížkovými výšivkovými motivy z mužských obojků.

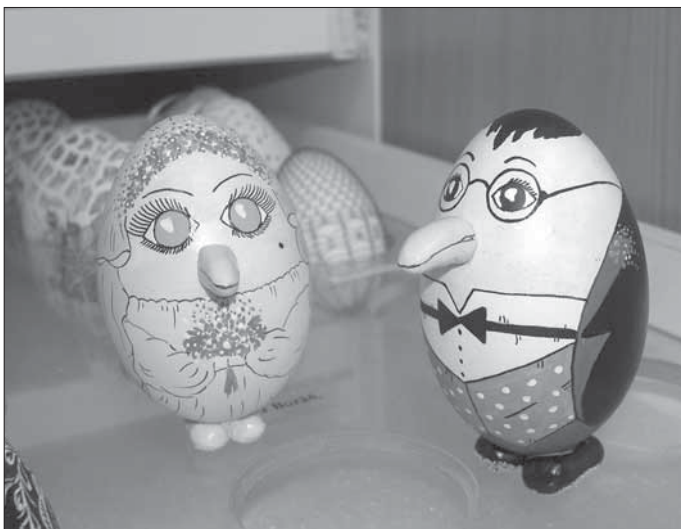
Své místo si v nabídce králičářské tvorby stále častěji získávají **náhražky kraslic**, jejich imitace. Mohou být podle nápaditosti tvůrců doslova z čehokoliv. Ke kuriózním technikám patří taušírové, soustružené a kovem zdobené kraslice. Jedná se o imitace vajec zhotovené z ořechu a olše, zdobené vyléváním kovem (mosazí, mědí nebo cínem). I tyto kraslice jsou ze soutěže z roku 2001 v muzeu zastoupeny. Od poloviny 20. století se imitace kraslic z hlíny (neglazované i glazované s využitím „tupeských“ majolikových motivů) objevovaly v nabídce lidové tvorby, keramičky v Tupesích, především jako výsledek poptávky zahraničního trhu. Keramické kraslice si získaly oblibu i u nás a jsou nadále v sortimentu řady keramiků na Uherskohradištsku. Kraslice jsou zhotovovány z nejrůznějších materiálů, z vosku, plastu,

Kraslice polepované nití a bavlnkou. Kamenice nad Labem, 2001.

Kraslice obháčkované. Uherské Hradiště, Kunovice, 2001.

Kraslice zdobené pozitivní kresbou jako *postavičky*. Uherský Brod, 2001.

Kraslice reliéfní, zdobené pozitivní kresbou – voskem se slzovitými kompozicemi, kombinované s děrováním. Kozojídky, Ostrožská Nová Ves, Boršice, 2001.

Kraslice háčkované (imitace) a leptané, zdobené voskovým reliéfem. Kunovice, Ostrožská Nová Ves, 2001.

Kraslice s nástřiky a pozitivní kresbou, *imitací batiky a s cibulákovým vzorem*. Liděřovice, Strážnice, Kozojídky, Uherský Brod, Břestek, 2001.

Kraslice zdobené pozitivní kresbou, lakované, s církevními, figurálními, zvířecími a rostlinnými náměty. Nivnice, 2001.

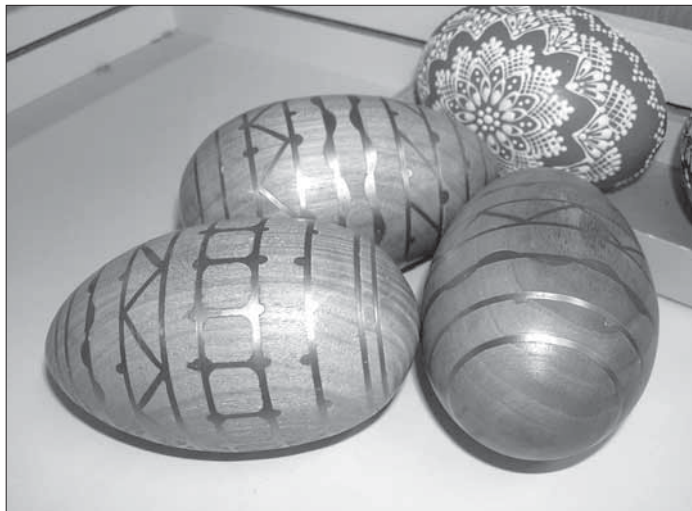

Kraslice s pozitivní kresbou, pohádkové. Kozojídky, 2001.

v zahrádkách lze vidět v období Velikonoc na stromcích nebo keřích využití barevných výdumků z *Kinder vajíček*.

V lidových věrských představách a magických úkonech se vejce uplatňovala v různých významech, očistném a ochranném, posilujícím a obětním. Víra ve zvláštní schopnosti vejce se přenesla do magických praktik v léčitelsví, v zemědělství, s cílem zajistit zdar úrody, hojnost, svornost. Víru v životní sílu ukrytou ve vejci přijalo křesťanství do své symboliky, liturgie a obřadů. Konzumace posvěcených vajíček symbolizovala soudržnost rodiny, zajištění zdraví, ochranu proti zlým silám, nasměrování na správnou cestu. Vše, co bylo na kraslicích znázorněno, sloužilo k umocnění vlastností, které byly do symbolu vkládány. Barvením byl zvýrazněn smysl vejce, popisování plochy určitými významovými znaky, forma a obsah motivu byly prostředkem k umocnění významu daru. Motivy blahonosné a blahodárné se vztahovaly k celému životu. Byly výrazem štěstí, blaha, stálosti, odolnosti, aktivity, zdraví, plodnosti i erotiky. Každá kraslice ze souboru více než tří tisíc kraslic prozrazuje něco o svém tvůrci, je originálním kusem, který je odrazem individuality zhotovovatelů, kteří se snaží podle svých schopností zachovávat lokální styl a techniku, ale často se nebrání ani experimentům a improvizacím, které naprosto z významem kraslic nesouvisejí.

Kraslice soustružené ze dřeva, vylévané cinem (imitace). Uherské Hradiště. 2001.

Kraslice obháčkované (imitace). Uherské Hradiště, Kunovice, 2001.

Autor fotografií R. Habartová.

Prameny a literatura:

- Bělík, V.: *Slovácké kraslice. Jejich ornamentální změny od r. 1890*. MK, 8, 1972, č. 2, s. 20–21.
- Dvořáček, K.: *Kraslice. Rozbor ornamentu a způsob výzdoby*. Brno 1923, s. 29.
- Habartová, R.: *Krasličářská tradice v Ostrožské Nové Vsi*. Slovácko 38, 1996, s. 75–101.
- Habartová, R.: *Výtvarnost na kraslicích jako prostředek k umocnění významu daru*. In: *Dary a obdarování*. Uherské Hradiště 2007, s. 195–219.
- Jeřábek, R.: *Výtvarný projev*. In: *Hornácko. Život a kultura lidu na moravsko-slovenském pomezí v oblasti Bílých Karpat*. Brno 1966, s. 199–281.
- Klvaňa, J.: *Kraslice moravské*. Příspěvek k ornamentice lidové. ČL, 2, 1893, s. 480–488, 5, 1896, s. 429–432.
- Klvaňa, J.: *Ornamentika kraslic moravských*. ČL, 27, 1927, s. 241–243.
- Klvaňa, J.: *Velikonoční vajíčka ze Slovenska Moravského*. ČVSSMO, 3, 1886, s. 91.
- Orel, J.: *Galerie lidového umění. Malování kraslic A. Pavlincové z Javorníku*. Umění a řemesla 1972, č. 2., s. 54–55.
- Orel, J.: *Kraslice ve sbírkách našich muzeí*. Muzejní a vlastivědná práce, 5(75), 167, č. 1, s. 4–12.
- Orel, J., Kalesný, F.: *O kraslicích*. Hodonín, OKS (1985), s. 21.

Orel, J.: *O kraslicích*. Uherské Hradiště 1973.

Orel, J.: *Techniky zdobení kraslic*. Umění a řemesla 1960, č. 3. s. 118–122.

Tomáš, J.: *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice 1972, s. 80.

Směřičková, G.: *Krasličářka Hermína Otépková ze Starého Města*. Slovácko 35, 1933, s. 81–86.

Večerková, E.: *Malování kraslic*. In: Veselko, 1999, s. 221–224.

Večerková, E.: *Kraslice na Moravě*. Brno 2003, s. 169.

PhDr. Romana Habartová (n. 1964), odborná pracovnice a kurátorka sbírek Slovákého muzea v Uh. Hradišti. Ve svém odborném zájmu se zabývá výzkumem obyčejové tradice, lidového oděvu, lidové výtvarné kultury a tradičního řemesla. Zájmově se orientuje na taneční a hudební folkloristiku, dětský folklor.

Easter Eggs in the Collections of the Slováké Museum in Uherské Hradiště

Abstract

The Slováké Museum in Uherské Hradiště first started gathering its collections almost one hundred years ago. However, Easter eggs became part of the collections as late as the 1940s. This was mainly thanks to prof. Antonín Václavík who began working here on April 1, 1940, and who actively collected, researched and studied Easter eggs. Václavík also organized Easter egg competitions. His main task here was to transform the organization into a regional museum, through the academic processing and re-evaluation of the collection, and to build up connections relevant for collection and research activities. His first major undertaking was a large-scale questionnaire poll concerning annual customs and Easter eggs. The material gathered during this research formed the basis for his seminal study *Annual Customs and Folklore Art* (“Výroční obyčeje a lidové umění”). The Uherské Hradiště collection of Easter eggs was also enriched by *Slováké lidové umění moravské* (“Moravian-Slovakian Folklore Art”), generally known under the acronym of SLUM, a cooperative for folklore art and homemade production established in 1939. The cooperative strived to spread interest in Easter eggs and to promote their production as much as possible, so as to make business with them. The chairman of the cooperative was Jaroslav Orel, who worked together with A. Václavík and later on, published a book of his own on the subject entitled *On Easter Eggs* (“O kraslicích”, published by the Slováké Museum together with ÚLUV Prague, 1972). Orel was also behind the 1944 acquisition of 100 Easter eggs for the Museum’s collection. The very first Easter Egg competition held by the SLUM also yielded collection items. It was held in one of the Easter egg production centers of the Uherské Hradiště region, Ostrožská Nová Ves, on Jan. 23–24, 1940, organized by Rozka Falešníková. During the 1940s, most acquisitions were provided by the teacher and enthusiast Antonín Zelinitius who collected them mostly around the village of Polešovice. Also present in the collection are Easter eggs donated by schools, and produced for the competitions *The most beautiful Easter egg in Moravia* (held in 1943) and *The most beautiful Moravian Easter egg*, organized by ÚLUV in 1959. The eggs produced for the competitions were sometimes different from the strictly traditional ones; the participants (“malářečky”) often tried to come up with something original to enliven the traditional patterns. The management of SLUM supported Václavík who collected around 1,000 eggs that formed the basis of an already large collection. On the page 190 of the collection catalog, Václavík writes that “the questionnaire event did not yield only eggs from the years of 1940–41, but also eggs that were already 20–30 years old. Unfortunately, due to the lack of care from the Museum’s management, many of those were damaged and 300 pieces were destroyed completely.” A detailed study of the Easter eggs in the collection revealed the fact that many of its items were created at the turn of the 19th and 20th centuries. Another important batch of acquisitions took place in 1968, in the course of the preparations of the permanent ethnographic exhibition *Slovácko*. The collection was further enriched in 1970 by the set acquired from the competition *For the most beautiful Easter Egg of 1970*, which took place again in 1972. Both instances of the competition were organized by the ÚLUV in Uherské Hradiště. The cooperative managed to build up a supportive framework which created very favorable conditions for own production and distribution. Qualified personnel guaranteed functional and aesthetic standards. The ÚLUV employees also documented working procedures for the Easter egg types that they purchased and distributed, and thus built up a perfect archive. In 1978, another instalment of the competition series took place, *For the most beautiful Easter Egg of 1978*, which was to be the last. In the following years, the only acquisitions were the donations from the individual artists or through small-scale research activities. In the 1980s, the Easter eggs competitions mostly for children and young people were organized by the Association of Czech and Moravian Easter Egg Painters located in Libotenice near Litoměřice. Thanks to consensus in the Association’s leadership, mainly between Josef Kubišta for Bohemia and Ludmila Kočíšová from Vnorovy for Moravia (the winner of awards Master of Folklore Art and the Perpetuator of Tradition 2005), the competition took place alternately in Bohemia, Moravia and Slovakia. The Moravian center was in Veselí nad Moravou, where the

competition was held in the years 1982, 1985 and 1987. However, the Museum's collection does not own any items from those competitions. In 1989, ÚLUV begins to experience business troubles that, along with the abolishment of related legislation, lead to its shutdown in 1996. Since the 1980, the Slováké Museum maps out the important producers of folklore art including Easter eggs in the region mainly through its popular activity, folklore art workshops. In 1998, the Muzeum along with the local Charity organization organized a cycle of courses and workshops attended by the winners of the award Master of Folklore Art Production. The most sought-after decoration techniques were the masking ones, such as tie-dye and etching (Easter eggs of Uherský Ostroh, *zelové* and *kostelové*), as well as engraving. The workshops proved to be popular and sought-after. This, along with the beginning of the new millenium and the fact that the Museum's collection has not been substantially enriched for the past 30 years lead the ethnographic department to the idea of organizing another competition, named *For the most beautiful Easter egg of the turn of the Millenium 2000-2001*. The competition was attended by 160 participants, coming not only from the Slovákco region. Most of the participants came from Vnorovy, Lideřovice, Uherské Hradiště, Vacenovice, Borkovany, Staré Město, Archlebov, Ořechov, Ostrožská Nová Ves, Veselí nad Moravou, Nivnice, Dolní Němčí, Kozojídky and many other villages and towns. The most common technique employed was tie-dye – the Easter eggs *vnorovské, novoveské, dolněmčanské, ostrožské, valašské, slavkovské*, along with engraving, glued straw or lake rush, relief-decorated eggs, with positive wax, perforated (etched, drilled, sawed, in combination with relief wax). Growing in popularity are eggs decorated by positive painting – by aniline colours, tempera and watercolour, and even airbrush, mainly thanks to the fact that their production is not so time-consuming. Also popular are wire-decorated eggs that replace the traditional ones called “dracouny”. There have been some unorthodox attempts at decorating eggs, empty or full, of hens, geese, turkeys, partridges and even ostriches. The collection now also has Easter eggs made of wood (walnut or alder), or made of wood in combination with pewter, brass or shellac polish. New techniques are spreading, such as crocheting around eggs or even crocheting an Easter egg without using a real egg at all. Easter egg can be made of clay, wax or paper and decorated by combining techniques, including glueing pieces of rag, paper or small fruits (lentils, peas) to the eggs. After the competition of 2001, the Slováké Museum collection acquired 600 new pieces, which comes to 3 020 pieces total.

Ostereier in den Sammlungen des Museums der Mährischen Slowakei

Z u s a m m e n f a s s u n g

Im Museum der Mährischen Slowakei in Uherské Hradiště, das mit seiner Sammeltätigkeit vor fast hundert Jahren begann, wurden Ostereier erst in den vierziger Jahren des 20. Jahrhunderts zum Fondsbestandteil. Das Interesse für Ostereier, Initiativen zu deren Sammeln, zu Wettbewerben, zur Forschung und zum Studium sind mit dem Namen des Professors Antonín Václavík verbunden. Professor Václavík trat am 1. 4. 1940 eine Stelle im Museum der Mährischen Slowakei an. Seine Hauptaufgabe bestand im Aufbau eines regionalen Museums auf Grund der wissenschaftlichen Verarbeitung des Museumsfonds und in der Aufnahme von Kontakten für Sammel- und Forschungstätigkeit. Seine erste wichtige Tat war eine umfangreiche, auf Jahresbräuche und Ostereier gerichtete Umfrage. Er ließ Fragebogen an Schulen, Pfarren, Kulturkommissionen und weitere Institutionen verschicken. Das erworbene Material nutzte er als Unterlage zur bedeutenden Monographie *Jahresbräuche und Volkskunst*, die herausgegeben wurde. Einen wichtigen Anteil an der Erweiterung der Ostereier-Sammlung in Uherské Hradiště hatte die Genossenschaft *Mährisch-Slowakische Volkskunst* (abgekürzt SLUM), die 1939 als Genossenschaft für Volksproduktion und häusliche Erwerbstätigkeit entstand. Diese Genossenschaft bemühte sich angestrengt, Interessenten an der Fertigung von Ostereiern zu erwerben, um gute Geschäfte zu machen. Zum Vorsitzenden wurde Jaroslav Orel gewählt, der auch mit A.Václavík zusammenarbeitete und in der Publikation *Über Ostereier* (herausgegeben 1972 vom Museum der Mährischen Slowakei in Zusammenarbeit mit der Organisation für Volkskunstprodukte ÚLUV in Prag) und seine Arbeit später auch selbst auswertete. Der Name Jaroslav Orel erscheint bei hunderten von Ostereiern, die 1944 für den Fonds des Museums der Mährischen Slowakei beschafft worden sind. Von Bedeutung für die Erweiterung der Ostereier-Museumssammlung war schon der erste Wettbewerb SLUM, der vom 23. bis 24. Januar 1941 in Ostrožská Nová Ves, einem der wichtigsten Zentren der Ostereier-Herstellung im Gebiet von Uherské Hradiště, stattfand. Um diese Veranstaltung hat sich Rozka Falešníková besonders verdient gemacht. In den vierziger Jahren beteiligte sich am Sammeln von Ostereiern (vor allem aus dem Gebiet von Polešovice) auch ein bekannter Lehrer und Enthusiast Antonín Zelnitius. Ihren Platz in der Ostereier-Sammlung haben ebenfalls die von Schulen geschenkten Ostereier aus dem 1943 veranstalteten Wettbewerb *Um schönsten Osterei Mährens*, aus dem 1959 von ÚLUV veranstalteten Wettbewerb *Um schönsten mährisches Osterei*. Die genannten Wettbewerbe beeinflussen die Herstellung von Ostereiern, denn schon damals bemühten sich die beteiligten Malerinnen um neue Elemente in ihrer Kunstarbeit. Die Führung von SLUM unterstützte Herrn A. Václavík, der mit seinem fleißigen Sammeln von tausenden Ostereiern zu einer einzigartigen Ostereier-Sammlung beitrug. *Durch unsere Umfrage konnten nicht nur Ostereier aus den Jahren 1940–1941, sondern auch 20–30 Jahre alte Ostereier gewonnen werden. Manche davon wurden leider wegen unvorsichtiger Behandlung von Seiten der Museumsverwaltung beschä-*

digt, sodass rund 300 Stück völlig vernichtet wurden, schreibt A. Václavík auf der Seite 190 im Zugangsbuch der Abteilung für Ethnografie. Bei einem ausführlichen Studium der Ostereier-Sammlung des Museums der Mährischen Slowakei wurde festgestellt, dass mehrere Ostereier bereits an der Wende vom 19. zum 20. Jahrhundert hergestellt wurden. Von Wichtigkeit sind ebenfalls Zugänge, die mit Hilfe von Sammelaktionen 1968 als Vorbereitung zur ständigen ethnografischen Ausstellung *Mährische Slowakei* gewonnen wurden. Der Fonds wurde weiter durch eine bedeutende Kollektion aus dem Wettbewerb *Um schönsten Osterei des Jahres 1970* und aus dem wieder von ÚLUV veranstalteten, 1972 in Uherské Hradiště stattgefundenen gleichnamigen Wettbewerb um Hunderte von Exemplaren erweitert. Der Volksgenossenschaft ist es gelungen, eine gute Organisationsbasis sowie ausgezeichnete Arbeitsbedingungen für eigene Produktion und Distribution zu bilden. Dank der qualifizierten fachkundigen Pflege und Aufsicht war das Niveau aus Sicht der Funktion und Ästhetik garantiert. Die von ÚLUV verschafften Ostereier dokumentierten einzelne Kunst- und Ziertechniken im Gelände und bauten ein vollkommenes Archiv. 1978 fand ein weiterer – in der Reihe der letzte – Wettbewerb statt: *Um schönsten Osterei des Jahres 1978*. In den folgenden Jahren bekam der Fonds der ethnografischen Abteilung Ostereier von einzelnen Meisterinnen der Volksprodukte geschenkt. In den achtziger Jahren des 20. Jahrhunderts nahm sich die *Vereinigung der Ostereier-Künstlerinnen in Böhmen und Mähren* (mit Sitz in Libotenice und im Gebiet von Litoměřice) der Veranstaltung von Wettbewerben an. Initiiert von Josef Kubišta für Böhmen und stark gefördert von Ludmila Kočíšová aus Vnorovy (Meisterin des Volkskunsthandwerks und Trägerin des Titels Traditionsträgerin 2005) für Mähren fanden die Ostereier-Wettbewerbe in der Jugendkategorie abwechseln in Böhmen, Mähren und in der Slowakei. Mähren hatte sein Zentrum in Veselí na Moravě, wo der Wettbewerb in den Jahren 1982, 1985 und 1987 stattfand. Aber diese Wettbewerbe haben den Fonds des Museums der Mährischen Slowakei nicht bereichert. Ab 1989 geriet ÚLUV in Existenzprobleme, sodass ihre Tätigkeit im Jahre 1996 im Zusammenhang mit der Auflösung des Gesetzes über ÚLUV endgültig beendet wurde. Seit den achtziger Jahren registriert das Museum der Mährischen Slowakei (dank seiner populären Aktivität, Vorführungen von traditionellen handwerklichen Arbeiten) einzelne Volkskünstler, unter ihnen auch Ostereier-Malerinnen in der Mährischen Slowakei. 1998 organisierte das Museum in Zusammenarbeit mit dem Regionalen Caritasverband in Uherské Hradiště und unter Mitwirkung der Trägerinnen des Titels Meisterin des Volkskunsthandwerks einen Zyklus von Lernkursen. Zu den meist gefragten Kursen gehörte Ostereiervorzierung in Reservierungstechnik-Batikfärben und Ätzen und in Graviertechnik-Kratzen. Die Kurse haben sich großer Beliebtheit erfreut. Die Teilnehmer interessieren sich nicht nur für Fortsetzungskurse, sondern auch für Bewertung von ihren Produkten. Nicht nur dieses Interesse, sondern auch der Anfang des neuen Jahrtausends und vor allem eine dreißigjährige Lücke in Vervollständigung der Museumssammlung führte die Abteilung für Ethnografie zur Veranstaltung des Ostereier-Wettbewerbs *Um schönsten Osterei der Jahrtausendwende 2000–2001*. Von Techniken war die Batiktechnik häufig vertreten, daneben wurden Ostereier mit Graviertechnik verziert – Kratzen, Bekleben mit Stroh oder Seebirse, Reliefbildung, Verzieren mit Wachstechnik, Perforieren, Ätzen, Bohren oder Feilen, Reliefbildung durch Wachs. Zunehmend beliebt sind auch wegen leichterer Ausführbarkeit mit Zeichen verzierte Ostereier – mit Tusche, Anilin-, Tempera-, Wasserfarben oder auch mit Spray gespritzte Ostereier. Häufiger werden Ostereier auch mit Draht verziert. Diese Technik hat Verzierung mit Lahnfäden völlig ersetzt. Als Kuriosität gibt es verzierte ausgeblasene oder hartgekochte Hühner-, Gänse-, Puten-, Wachtel- und auch Straußeier. In den Sammlungen sind auch hölzerne Eier in Tauschieretechnik, in Kombinationen von Holz und Kupfer, mit Schellackpolitur, von Nuss-, Erlenholz und Zinn zu finden. An Beliebtheit gewinnen auch neue Techniken wie gehäkelte Ostereier, es gibt auch gehäkelte Ostereier ohne echtes Ei. Die Ostereier werden auch aus Keramik, Glas, Wachs, Papier hergestellt und mit kombinierten Techniken (einschließlich Bekleben von Eiern mit Textil, Papier, kleinen Früchten wie Erbsen, Linsen u. ä.) verziert. Die Sammlung des Museums der Mährischen Slowakei wurde dank dem Wettbewerb von 2001 um 600 Zugänge erweitert und somit enthält sie schon 3 020 Stück.